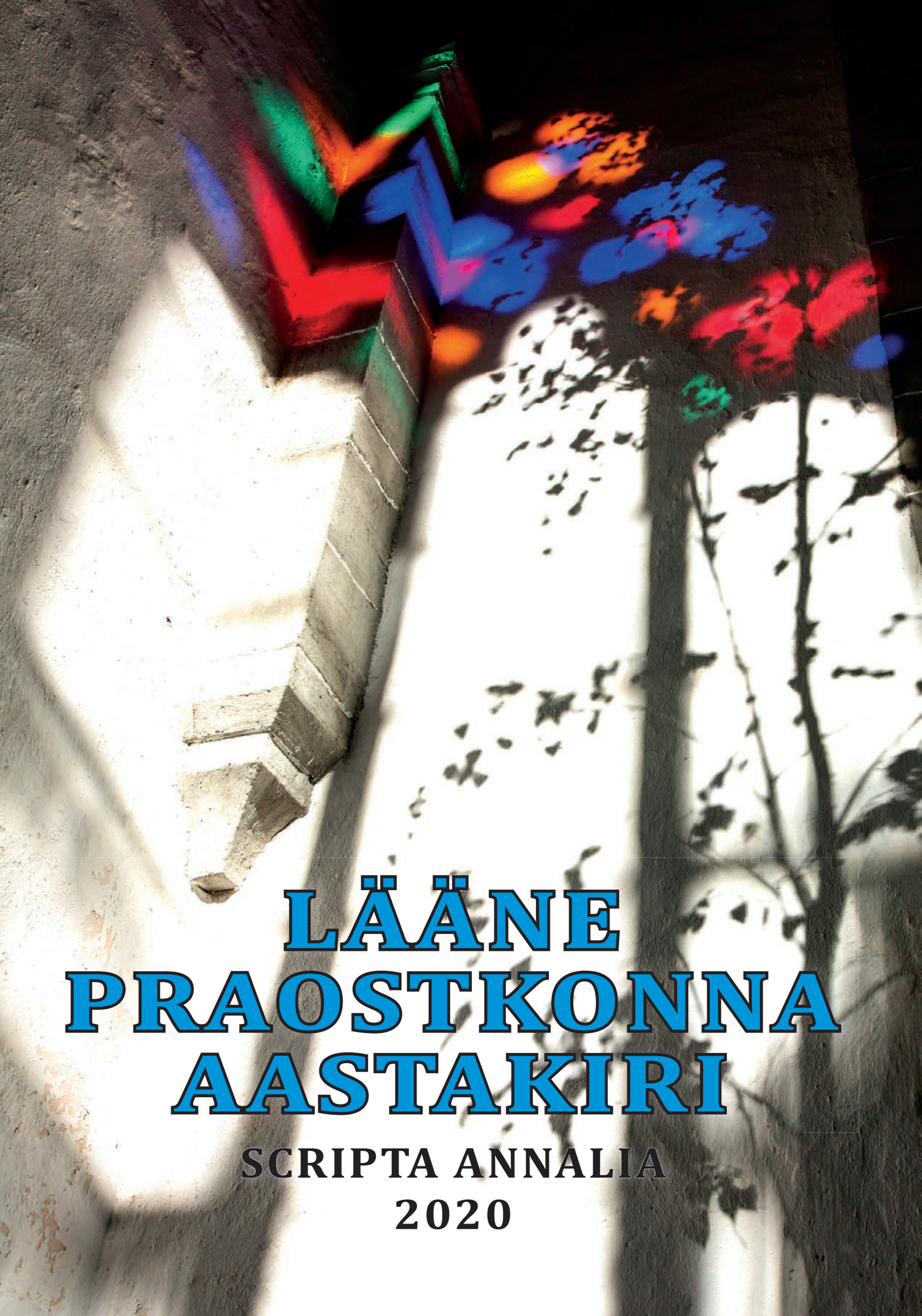

LÄÄNE PRAOSTKONNA AASTAKIRI

**SCRIPTA ANNALIA
2020**

SISUKORD

2 Tervitused
3–7 Lääne
praostkond
8–10 Haapsalu
kogudus
11 Hanila kogudus
11 Karuse kogudus
12 Kirbla kogudus
12–13 Kullamaa
kogudus
13–14 Lihula
kogudus
14–15 Lääne-
Nigula kogudus
15–16 Martna
kogudus
16–17 Mikhli
kogudus
17–18 Märjamaa
kogudus
18–19 Noarootsi
kogudus
19–20 Nõva
kogudus
21 Piirsalu
kogudus
21–22 Ridala
kogudus
22 Varbla kogudus
23 Vormsi kogudus
24 Peeter Krall

2

JÕULUAEG

1 Tervitused
2–3 Jõuluaeg
Lääne praostkonnas
4 Küllike Valk.
Väike täheke

TOIMETUS:

Kaido Saak,
Küllike Valk

TOIMETAJA

Lehte Ilves

KUJUNDUS JA KÜLJENDUS:

Tiina Liiv

KORREKTUUR:

Heli Tammik

ESIKAANEL:

Valgusemärg
Märjamaa kiriku
seinäl.

FOTO:

Illimar Toomet

VÄLJAANDJA

© EELK Lääne
praostkond
EELK Lääne
praostkonna
aastakiri 2020
Toimetised nr 37
Haapsalu,
november 2020

Advenditervitus Scripta Annalia lugejaile

Jõuludega seoses meenub mulle südamluk lugu ühest erivajadustega noorte koolist. Seal oli õpilasi õpetatud alati teistele mõtlema, teistega arvestama ja üksteise vastu abivalmis olema. Selle kooli kasvandikud olid vaimsete erivajadustega ja võtsid oma vanemate ning kasvatajate õpetust sõnasõnalise tõena. See aga osutus parajaks proovikiviks jõulunäidendi lavastamisel.

Mitte ükski õpilane ei suutnud mängida õigesti võõrastemajapidaja rolli. Noored näitlejad ei suutnud öelda Joosepile „ei“, kui too uksele koputas ja lapseootel Maarjale peavarju

palus. Proovid õpilastega ebaõnnestusid, sest kõik näitlejad lasid Maarja ja Joosepi kohe tuppa ning pakkusid neile turvalist peavarju.

Erivajadustega noored läksid suurde segadusse ja kaotasid enesevalitsuse, kui ühel hetkel käskis õpetaja ainuüksi näitlemise tarvis käituda vastupidi sellele, mida neile oli õpetatud. Nad ei olnud võimelised külalisi ukse tagant ära saatma, nagu näeb ette jõuluevangeliumi lugu. Noortel tekkis väärtuskonflikt. Ainus viis jõulunäidendiga lõpule jõuda oli laut ja sõim tühjaks jätta ning lubada Maarjal

Jeesuslaps võõrastemajas ilmale tuua. Kui selle loo peale mõtleme, siis mõistame, et tegelikult ei olnudki ju jõuluõõ sündmustes kõige tähtsam mitte see, et Jeesus sündis laudas, vaid see, et Jeesus üldse sündis. Et Jumala Poeg sai inimeseks ja tuli meie hulka.

Jeesus võib sündida jõuluõõl ka igaühe kodus, kui me seda vaid lubame. Igaüks, kes avab oma südame ukseid jõululapsele, võib Teda tervitada oma kodus, oma peres ja oma elus.

Soovin Scripta Annalia lugejaile õnnistatud adventiaega ja Jeesusele avatud südant ka algaval Issanda aastal 2021! **URMASVIILMA**

peapiiskop

Jumala käes on kõik meie ajad

Sellist aastat kui tänavune ei osanud keegi oodata. Juudi vanasõna ütleb, et kui inimene teeb plaane, siis Jumal naerab, ja nii see on. Ka meie praostkonnas kujunes elu teistsuguseks ja nii mõnigi ettevõtmine lükkus edasi. Nagu aga siinsest aastaraamatust lugeda, on palju siiski ka tehtud.

Kui kõik ei lähe meie kava kohaselt, ei tähenda see, et peaksime unistustest ja homsele mõtlemisest loobuma. Olgu meile neil keerulistel aegadel juhatuseks Martin Lutheri sõnad: „Kui ka maailma lõpp tuleks homme, tahan ma täna istutada õunapuud.“ Kõik meie ajad on Jumala käes ja meie asi on igat päeva parimal moel kasutada.

Neid ridu kirja pannes on novembri keskpaik ja ega me täpselt tea, kuidas saame jõule tähistada. Kassaame kokku tulla oma armsasse kodukirikusse või peame leppima

virtuaalse aseainega. Sel-line elu paraku ongi – rahutu ja ebakindel.

Olen saabuvate pühade eel mõelnud ühele jõuluevangeliumi lõigule:

„Karjased pöördusid tagasi, ülistades ja kiites Jumalat kõige eest, mis nad olid kuulnud ja näinud. Kõik oli olnud nii, nagu neile oli räägitud.“

Kui praegune aeg meenutab meile, et inimese sõna ja plaan ei pruugi alati täide minna, siis on meil kindlus, et Jumala plaan läheb siiski täpselt korda! Kõik läks prohvetite ettekuulutuse kohaselt korda tookord Petlemmas ja niisamuti täitub Looja plaan ka igaühega meist. Jeesuses on Tema töötused täide läinud ja meiegi võime ühes karjastega tõdeda – kõik ongi olnud nii, nagu meile on räägitud!

Teadmine Looja töötuste täide-minemisest annab julguse minna homsele vastu püstipäi.

Uue aasta algul seisavad meie kogudustes ees juhtorganite valimised. Pean koguduste juhatuste ja nõukogude tööd väga vajalikuks. See ei ole mitte ainult bürokraatiast tulenevate hädavajalike otsuste langetamine, see on koos tehtud jumalariigi töö. Soovin meie kogudustele pealehakkamist, muu kõrval ka selleks, et leida uusi töötajaid Issanda viinamäele! Neid, kes on valmis käe adra külge panema, on tihti rohkem, kui arvata julgeme.

Täna koguduste juhtorganite ja sinodi liikmeid. Üheskoos möödunud nelja aastaga on tehtud suur töö. Suur tänu pühendatud aja ja energia eest!

Peagi läheme vastu uuele aastale. Palvetame, et kõik läheks hästi, ja olgu meile julgustuseks apostel Jaakobuse sõnad: „Kui Issand tahab ja me veel elame, siis teeme seda või teisti!“

KAIDO SAAK

Lääne praost

Armsad õed ja vennad Lääne praostkonnas!

Ka sel aastal saadan teile südamluk tervitused Schmalkaldeni kirikuringkonnast.

Aasta 2020 oli koroonapan-deemia tõttu väga eriline aasta. Kogu ühiskondlik elu, ka koguduste elu jäi ühtäkki seisma. Keelati osalemine nii jumalateenistustel kui ka kogunemine muudes kogudusetöö gruppides. See oli väga valus kogemus. Teisalt tekkis seetõttu palju erilisi ja häid ideid, kuidas viia sel raskel ajal jumalasõna inimestele. Hakati pidama jumalateenistusi ja palvusi interneti vahendusel,

noorematele Facebooki kaudu, vanematele saadetud tervituskaartide ja küünlaid. Kirikust oli võimalik võtta endale kaasa palvusetekste paberikandjal. See kõik jättis mulle sügava mulje ja tegi mind tänulikuks.

Milliseks kujuneb eelseisev jõuluaeg Schmalkaldenis, ei ole veel täpselt teada. Praegu kehtivad viiruse leviku takistamiseks tugevad piirangud. Schmalkaldeni linnakiriku jõuluõhtu jumalateenistusel osales eelmisel aastal umbes 700 inimest.

Praeguse seisuga tohib kirikusse lubada korraga vaid 160 inimest. Seetõttu peame jõulujumalateenistused pidama ilmselt vabas õhus: linnaväljakutel või looduses.

Mõtlen siinkohal karjastele väljal ja ka tallile, kus Jeesus sündis. Arvan, et meil tulevad siiski ilusad jõulud. Ükskõik, milline on väline olukord: Jumal tuleb meie juurde siia maailma. Seda ei saa koroonat takistada.

Soovin kõigile õnnistatud jõuluaega! Olge terved ja hoitud!

RALF GEBAUER

Schmalkaldeni praostkonna dekaan

Kullamaa kultuuri kilde

PIIBLIAASTA

EESTI
PIIBEL
300

TOOMAS PAUL

Teatavasti on vanimad säilinud tekstid eesti keeles aastaist 1524–1532 Kullamaa vakuraamatu lõppu lisatud kolm kiriklikku teksti: meieisapalve, maarjapalve ja usutunnistus.

Aastaid on Kullamaal tähistatud piiblipäeva, on ju seal tegutsenud kaks eesti kiriku- ja kultuuriloo olulist vaimulikku – Heinrich Göseken (aastail 1641–1681) ja Heinrich Gutsleff (1710–1747). Mineviku meenutamiseks siin mõni rida teise Heinrichi tegemistest.

1686 ilmus Riias trükist Meije Issanda Jesusse Kristusse Wastne Testament Echh Jummal Põhja Sõnna. Keele- ja usutõlde tõttu jäi põhjaeestikeelne Uus Testament Rootsi ajal trükkimata ja ilmus alles 1715. Selle tõlke pinev ja põnev lugu ulatub tagasi 1640. aastasse ning tekst praegusel kujul kätkeb mitme põlvkonna pastorite töövaeva.

Üsna pea pärast Tallinna kapiteulerumist hakkas Põhjasõja ajal kokku kuivanud vaimulikud taas kasvama, eeskätt Halle pietismist mõjutatud õpetajatega. Seega jõuavahekorrad vaimulikkonnas muutusid. 16. veebruaril 1713 oli Tallinna konsistooriumis superintendent Justus Blankenhageni ajal Uue Testamendi trükkimise

küsimus arutlusele. Selgus, et suurem osa vaimulikest on uued ja mitte kõik ei valda sel määral eesti keelt, et võiksid pühakirja tõlkida. Seekord oldi kainemad ja otsustati trükkida käsikiri ilma sellele eelneva – veelkordse! – revideerimiseta, et vältida uusi vaidlusi.

Heinrich Gutsleff, kellest oli 1710 saanud Kullamaa pastor, lubas muretseda ühe eksemplari omal ajal valminud käsikirjast. Oletatakse, et see oli käsikiri, mis oli tal Saksamaal salaja kaasas ja millele ta soovis kuninga heakskiitu. Trükkal lubas raamatu omal kulul kirjastada, kui temalt esialgu 150 eksemplari ostetaks. Järgnes ettetellimuste kirjapanemine: E. Gutsleff tellis endale 25 eksemplari ja Heinrichile 25, teised õpetajad 2–15 eksemplari.

Kõigi esimeste piiblitrukide puhul on tõlkimine toimunud tasuta, lihtsalt huvi või missioonitunde pärast, kuid takerdunud trükikuludeks vajaliku raha taha. Kindralkubermangu valitsus nõudis mitmel puhul Pärnu konsistooriumile raha, mis kuningas Uue Testamendi tõlke trükkimiseks oli andnud. Tallinna konsistoorium pidanuks üle andma 800 taalrit, mis Karl XI oli 1683. aastal andnud Uue Testamendi Tallinnas trükkimiseks. Sellest rahast oli aga 600 taalrit kulutatud 1684. aasta tulekahjust rikutud toomkiriku remondiks.

Nagu näeme, kippus ka tol ajal raha minema kinnisvarasse kergemini kui vaimseteks asjadeks. Kuhu ülejäänud 200 taalrit kadus, ma ei tea.

Igal juhul ilmus Meie Issanda Jesusse Kristusse Uus Testament Ehk Jummal Ue Sädusse Sanna pärast kolmveerand sajandit ettevalmistustööd 1715. aasta sügisel. Tiraaž oli 400 ja see sai varsti otsa.

17. aprillil 1716 saatis Heinrich Gutsleff Kullamaalt August Hermann Franckele aruande Eestimaa talupoegade ainelise, vaimse ja haridusliku olukorra kohta. Francke oli saatnud Uue Testamendi rahvale kättesaadavaks tegemiseks trükikuluks 20 riigitaalrit. Gutsleff kahetseb, et vahepeal oli kuningalt saadud raha muuks otstarbeks ära raisatud ja nii olid raamatu trükk ning paber üsna viletsad, kaanehind aga kõrge – poolteist hõbe taalrit –, mis käis talupoegadele üle jõu. Gutsleff rõõmustab, et teos valmis enne noore trükkali surma, muidu oleks võinud kõik jälle teadmata kauaks venima jääda.

Uue Testamendi teise trüki ettevalmistamine algas 1723. Selleks valiti suur revideerimiskomisjon, kus olid esindatud nii pietistid kui ka ortodokssed luterlased, et taas ei tekiks sellist boikoteerimist nagu 1721. aastal ilmunud uuendatud keelega Koddo- ja Kirko-Ramatule

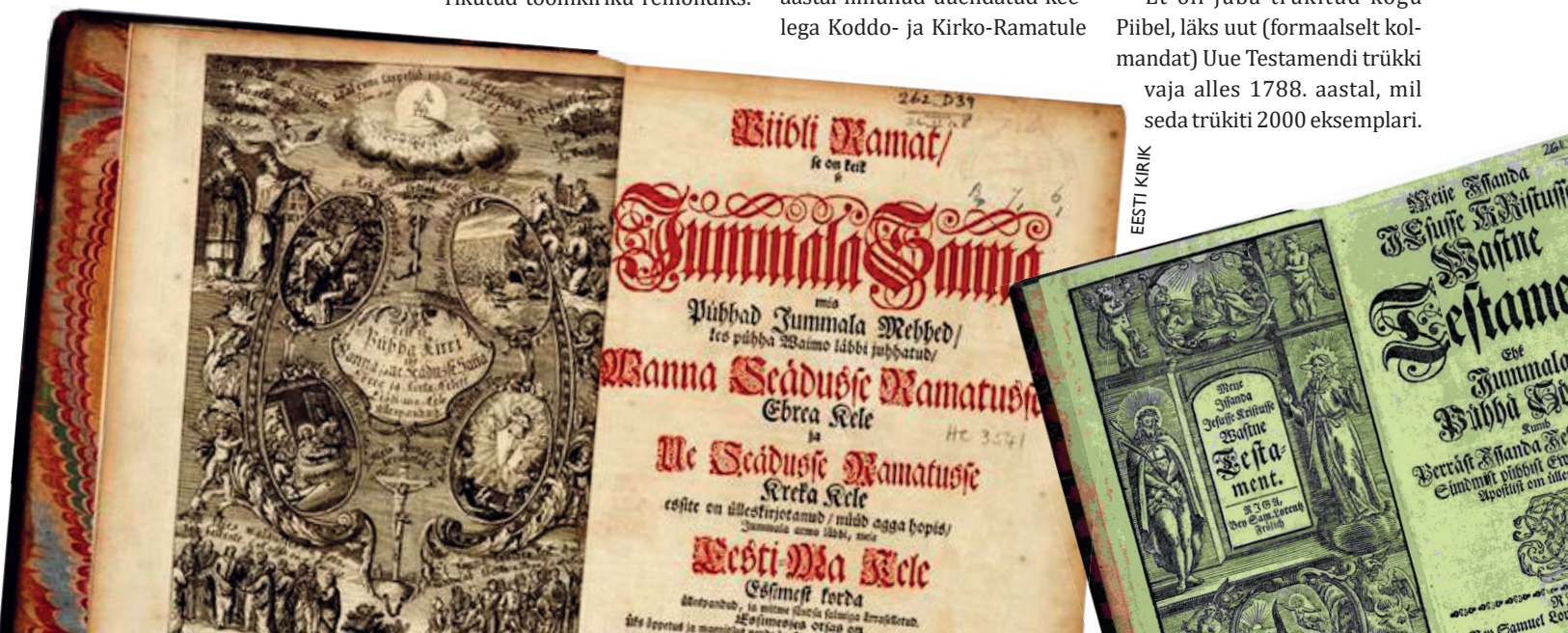
osaks sai.

Nagu piiblitõlkimise puhul tavaliselt, ei tulnud talgutööst midagi välja. Suure hulga tegijate tõttu hakkas redigeerimine venima ja mitmed õpetajad jäid sellest huvipuuduse pärast kõrvale, nii et teise trüki jaoks sõnastasid teksti Heinrich Gutsleff ja vahepeal tuntuks saanud Jüri koguduse õpetaja Anton Thor Helle. Nemad olid juba mõnda aega eestikeelse kirjasõna arendamisel ühiselt tegutsenud ja töötasid nüüd kogu Uue Testamendi teksti põhjalikult ümber.

Tulemus oli hea ning Uue Testamendi teine trükk ilmus 1729. aastal 832 leheküljel ja erineb tublisti esimese trüki hädapärasest laadist. Trükiarv oli 25 korda suurem – 10 000. Hind määrati võimalikult madal ja teost levitati osalt tasuta.

Pietistide eesmärk oli välja anda kogu Piibel ja 1720. aastail asuti A. Thor Helle juhtimisel tõlkima Vana Testamenti. 1739. aastal ilmus põhjaeestikeelne Uus Testament täispiibli koosseisus kolmandat korda, ja just selles sõnastuses, mille ta teiseks, revideeritud trükiks oli saanud. Tervikpiibel sai trükist ilmuda hiigeltiraažis – 6015 – ja pealegi väga kaunina seepärast, et suures osas kandis trükikulud kindral Hermann Jensen von Bohn.

Et oli juba trükitud kogu Piibel, läks uut (formaalselt kolmandat) Uue Testamendi trükki vaja alles 1788. aastal, mil seda trükiti 2000 eksemplari.

EELK tänas kiriku tublisid abilisi ja kaastöölisi

Tänavu pälvis EELK tänukirja 52 ja aukirja 56 inimest üle Eesti.

Lääne praostkonnast tunnustasid peapiiskop ja konsistorium 16 inimest.

EELK tänukirja said

- **ERKI HOLMBERG**, Vabariigi Presidendi Kantselei siseosakonna juhataja, Haapsalu koguduse kaastöölise
- **HEINO KAHEM**, kirikumees, elektrik, Haapsalu koguduse kaastöölise
- **KAI KRAUS**, Ridala koguduse kirikuteenija
- **VELDA VEIA**, Haapsalu perekeskuse juhataja

EELK aukirja said

- **ANU HUUSI**, Martna koguduse juhatuse esimees
- **TENO ILVES**, Haapsalu koguduse kaastöölise
- **SILVI LOOTSMANN**, Mihkli koguduse juhatuse aseesimees, Pikavere palvemaja perenaine
- **JANE MADI**, Haapsalu koguduse kirikumees, florist, kunstnik
- **VARJE PAALISTE**, Lääne-Nigula valla kultuuri- ja spordinõunik
- **ANTON PÄRN**, SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid juhataja, arheoloog ja muinsuskaitsja
- **KAIDO SAAK**, Lääne praostkonna praost, Lihula ja Karuse koguduse õpetaja
- **DANGUOLE TAMBERG**, Nõva koguduse organist ja koorijuht
- **ARVO TARMULA**, fotograaf, Haapsalu koguduse kaastöölise
- **SIRJE TARVE**, Ridala koguduse juhatuse liige
- **KARIN TEDER**, teoloog, Haapsalu koguduse kaastöölise
- **KÜLLIKE VALK**, Ridala koguduse õpetaja

LEHTE ILVES

Christian Ackermann ja ideaalsed naised

HILKKA HIIOP
TIINA-MALL KREEM

See, kuidas Eesti parim barokk-puunikerdaja Christian Ackermann sellina Tallinna tuli, end meister Elert Thiele noore lese Anna Martensi juures sisse seadis, talle veel enne laulatust tite tegi ja aastaid kestnud kohustuskäimist tiseriametiga end 1677. aastal vabameistrina kehtestas, on kirjalike dokumentide põhjal päris hästi teada.

Milline oli Anna Martensiga kümme last saanud Ackermanni naisideaal, võib saada ettekujutuse aga üksnes tema nikerdatud naistekujusid uurides.

Tema üks esimesi naisfiguure on Neitsi Maarja peaaegu elusuurune kuju Kullamaa kiriku Kolgata-grupis (1682). Järgmised naisfiguurid – kolm teoloogilist voorust – leiab Simuna kiriku altariseinalt (1684). Neid kujusid nikerdades on Ackermann järginud täht-tähelt piiblit: „Ent nüüd jääb usk, lootus, armastus, need kolm, aga suurim neist on armastus” (1Kor 13: 13). Nii nagu Pauluse esimeses kirjas korintlastele öeldud, nii nikerdas ta Armastuse kuju teistest suurema.

Veel leiab Ackermanni naisfiguure Vigala kirikust, Tallinna toomkirikust ja Martna kirikust. Vigala altariseina kaunistuseks on Ackermanni töökojas nikerdatud kuus naist: ristiga Usu ja ankruga Lootuse ning tõenäoliselt oma atribuudi kaotanud Armastuse ja karikaga Kiriku allegooria. Neid nelja täiendasid lambatallega Leebust ja sambaga Meelekindlust kujutavad reljeefid.

Tallinna toomkirikusse on Ackermann nikerdanud naisfiguure veel rohkem, kui vaadata ka kiriku seintele riputatud vappepitaafide poole ning lugeda kokku Ackermanni töökojast pärit antiikse võidujumalanna Minerva kujud.

Kaks kõige tähtsamat naisfiguuri on siiski Neitsi Maarja kiriku Kolgata-grupis ja Maarja-Magdaleena altariseina kar-

niisil (1694, 1696). Neist tähelepanuväärsem on Maarja-Magdaleena – patustanud, oma pattu Kristuse ristipuu all kahetsenud ja Kristuse ülestõusmist näinud naise kuju.

Ackermann on kujutanud naist põlvitavana. Tema palveks ühendatud käed, Kristus Võitmatu poole suunatud pilk, kogu tema kujutamiseviis kõneleb Ackermanni kui suurepärase kunstnikust.

Kelle või mille järgi ta Maarja-Magdaleena kuju nikerdas, kas oma naise Anna Martensi või mõne graafilise eeskuju järgi, ei ole teada.

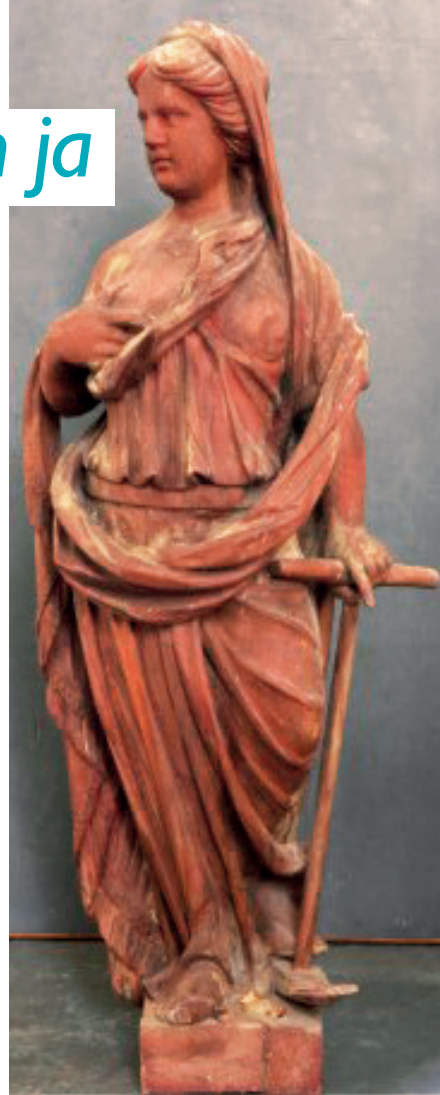
Tõenäolisem – arvestades 17. sajandi kunstipraktikat – tundub viimane variant: Ackermanni kujud annavad küll tunnistust meistri huvist inimese anatoomia vastu, kuid et ta otse natuuri järgi oleks töötanud, puuduvad kindlad andmed.

Tõenäoliselt on Ackermann graafiliste eeskujude järgi nikerdanud ka Martna kiriku altariseina Usu ja Lootuse figuurid (1700). Ideaalsed, mitte ainult vooruslikud, vaid ka ilusad, ovaalse näo, lopsakate juuste ja ümarate kehavormidega naised. Ideaalkujud, mitte isiksused, nagu on kõik Ackermanni puust mehed.

Kui Ackermann oli nende nikerdamise lõpetanud, kruntis, värvis, kuldas ja hõbetas keegi maalijaist kujud ära. Nii said pärnapuust figuurid endale ihukarva näo, käed ja jalad, tumedad juuksed ja silmad, punased huuled ning punase-sinise-rohelisega kaunistatud rüüd ja värvilised atribuudid.

Nii muutusid nad justkui elavaiks ja nii võimendus nende sõnum kogudusele, kes oli pühapäeviti altari ääres Jumala palge ees.

Teame seda kõike tänu neli aastat kestnud uurimisprojektile, mille kulminatsioon on Niguliste muuseumi näitus (6.11.2020–2.5.2021) ja raamat „Christian Ackermann – Tallinna Pheidias, übe ja andekas”. Vt ka www.ackermann.ee

Christian Ackermanni nikerdatud ideaalsed naisekujud. 2 × PEETER SÄRE

Missio Läänemaa on märk uuenevast kogudusest ja heast koostööst kogukonnaga

LEEVI REINARU

EELK Misjonikeskuse juhataja

Lääne praostkonna kutsel ja misjonikeskuse ettepanekul on alanud ettevalmistus Missio nädalaks Lääne praostkonnas 15.–22. augustil 2021. Ettevalmistus algas juba tänavu juunis, sest suurem osa tööst tehakse enne ja pärast Missio nädalat. Missio nädala nähtav osa moodustab vaid 15 protsenti kogu sellest tööst.

Missio nädala teema on „Rõõm vabadusest”. Rõõm on usus kandev jõud. Vabadus tähendab seesmist vabadust, mille aluseks on Kristuse eeskuju ja ohver. Eesti rahvana ei tohi me kaotada rõõmu iseseisvast Eestist. Vabadust aitab säilitada rahva ühtehoidmine, nagu oli öölaulupidude ajal.

Missioga tähistame 30 aasta möödumist esimesest Missiost ja Eesti iseseisvuse taastamisest. Need tähtpäevad on omavahel seotud, sest esimese Missio nädala sisse jäi 20. august, mil tollane ENSV Ülemnõukogu hääletas Eesti iseseisvuse taastamise poolt. Meie koostööpartnerid koos peakõneleja Kalevi Lehtineniga saabusid Nõukogude Eestisse ja lahkusid Eesti Vabariigist. Nii on põhjust neid kaht pöördelist sündmust meenutada.

Esimese Missio tegevus käis Pärnus ja Haapsalus korraga. Ettevalmistavatel koolitustel osales rohkesti koguduste esindajaid, paljud neist on tänini koguduste juures tööl ja abiks. Missio andis kogemusi, kuidas teha kirikutööd vabaduse ajal. Olime ju üle 50 aasta elanud märterkirikuna ateistliku režiimi tingimuses. Kõik oli kogudustelt ära võetud: maad, ruumid, kirikuriistad, õigus teha tööd laste-noorte-eakatega, rääkimata kristlaste osalemisest ühiskondlikus ja kultuurielus. Paljudele kirikuga seotud inimestele tehti takistusi kõrghariduse omandamisel ja ametis edutamisel.

Kirikutöö vabas Eestis vajab uusi töömeetodeid ja kogemu-

Fotomälestus esimesest Missiost 30 aastat tagasi: (vasakult) Ülo Niinemägi, Kalevi Lehtinen, Lia Salumäe, Tiit Salumäe, Leevi Reinaru ja Ants Leedjärv.

ERAKOGU

Rahu Sõna kuulutaja Läänemaal

Lääne praostkonna kogudustes on 2018. aasta sügisest kaasa teeninud Soome Rauhan Sana (Rahu Sõna) jutlustajad – esmalt Lääne-Nigulas, Noarootsis, Kullamaal ja Mikkis. Hiljem oleme käinud Varblas, Pikavere palvemajas, Lihula hooldekodus, Hanilas, Haapsalus. Usun, et oleme saanud selleks Jumalalt kutse.

Eriti on pandud meile südamele aidata neid ääremaastuvaid kogukondi, kust teenused kipuvad kaduma. Selle kohta on ehk kõige kohasem piiblisalm „...mind ootavad saared ja loodavad mu käsivarre peale!” (Js 51: 5). Saared tähendavad kaugeid, kõrvalistes kohtades asuvaid rahvarühmi. Küllap just neis paigus, mis jäävad pealinnast ja maakondlikest tõmbekeskustest kaugemale ning kust ka paljud noored lahkuvad, vajavad allesjääjad kõige enam kinnitust, et on üks, kes jääb nende juurde, see on Issand Kristus. Tema tuleb meie keskele, kui Tema nimel kokku tuleme.

Oleme kohanud sõbralikku ja tänulikku vastuvõttu kõigis kogudustes ja paikades, mida oleme külastanud. Mikkis kihelkonnas on ka ainuke tegutsev vennastekoguduse palvemaja Lääne praostkonnas, mis sobib ühe teenimiskohana hästi sellesarnase vaimusega Soome äratusliikumisele.

LEV LEKARKIN, diakon

LEHTE ILVES

si. Missio pakkus selleks häid võimalusi. Koostöös evangelist Kalevi Lehtineni ja Soome Rahvapiibliseltsiga (Kansan Raamatuseura) saime ette valmistada ühe avaliku kirikliku ettevõtmise. Tegime koostööd kohalike omavalitsustega, Haapsalus isegi Nõukogude sõjaväega, mitmesuguste asutustega; korraldasime reklaamikampaaniaid ja vabahojujumalateenistusi.

Kõik oli uus ja eriline ning õnnestus igati. Eriliseks mälestuseks oli kontsertpalvus Haapsalus Nõukogude sõjaväelennuvälja territooriumil. Kristlik rokkansambel EXIT esines sõjaväeosa kultuurimaja saalis sõduritele. Kullamaa õpetaja Ants Leedjärv pidas kõne ja Missio meeskond jagas sõdureile venekeelseid piibleid. Soome külalistele tutvustati angaaris sõjaväelennukit, ansamblijuhile Pekka Simojoele kinkis sõjaväeosa ülemus valge lendurikiivri.

Missiot korraldatakse selleks, et teavitada kogukonda, mis toimub kohalikus kirikus ja mida on Jumala Sõnal öelda igale inimesele. Meie praegust kirikuelu ja ühiskonda kujundavad materialism, ilmalikustumine, enesekeskus, väärtushinnangute muutumine ja teadmiste puudumine. Kõik see avaldab mõju ühiskonnale ja ka kogudustele.

Rõõmusõnum Jeesusest Kristusest aga ei ole mitte isiklik asi,

vaid kuulub kõigile inimestele: rikastele ja vaestele, tõrjututele ja edukatele, väikestele ja suurtele.

Head sõnumit jagades uueneb ka jagaja ise. Seega on Missio vajalik kogudustele oma elu ja tegevuse uuendamiseks. Üks eesmärke on seotud koguduste uute liikmetega, kes Missio mõjul on kogudusega liitunud. See paneb koguduse igale liikmele vastutuse hoolt kanda nende inimeste hinge eest ja aidata koguduseellu sisse elada.

Missio sünnib koostöös kogudustega ja on avatud oikumeeniliseks koostööks. See tugevdab kristlaskonna ühtekuuluvustunnet. Koostööd tehakse ka kogukonnaga, luues oma kodukohas sõbralik kodutunne inimeste ja töövaldkondadega.

Missio ei ole projekt, mis algab ja lõpeb, see on protsess, mis jätkub uutest vormides. Iga Missio on toonud koguduste juurde uusi kristlasi, kes on valmis head sõnumit viima eemalolijatele, uusi teadmisi Jeesusest Kristusest.

Kutsun kõiki koostööle Missio kordaminekuks Läänemaal, moodustama palverühmi ja võtma ühendust oma koguduse õpetajaga, küsides, kuidas saab kasulik olla. Iga koguduseliige saab teha midagi selle heaks, et muuta kirikuliikmeskonna kaanemine kasvuks. „Mis inimese käes on võimatu, on Jumala käes võimalik!” Lk 18: 27

Neli ja pool lugu Silvi Lootsmanni elust

LEHTE ILVES

Silvi Lootsmann on Mikhkli koguduse juhatuse aseesimees, jutlustaja ja Pikavere palvemaja pühendunud perenaine.

Esimene lugu. Pikavere palvemaja aura

Rabavere lamp kustub ära, aga Mälgu palvemaja jääb Kristuse tulekuni, öelnud kohalik prohvet Järve Jaan (1768 Mikhkli khk, Järve küla – 1820 Virtsu). Et vennastekoguduse palvemaja on ehitatud Pikavere külla Mälgu talu maa-dele, kasutatakse mõlemat nime.

Rabavere, kümmekond kilomeetrit Lihula pool, püsis ajani, mil vennastekogudused keelati ja kolhoosiesimees käskis meestel maja lammutada. Et talumehed käsku ei täitnud, tõmmanud agar esimees ise katuseharja lahti. Varsti kuivanud esimehe käsi ära.

Selle loo räägib Silvi Lootsmann Mikhkli pastoraadis Rabavere palvemajast päästetud pildi ees.

Mikhkli kandi inimesed on käinud kogu aeg nii kirikus kui ka palvemajas. Praegugi kuulub palvemaja Mikhkli kiriku juurde, aga Silvi teeb palvemaja tegevuse kohta aruande ka vennastekogudusele. Tragimad olid pühapäeva hommikul kirikus ja pärastlõunal palvetunnis.

Praegu on kirikus teenistus kuu 2. ja 4., palvelas 1. ja 3. pühapäeval.

Pikavere palvemaja on ehitatud 1830, augustis tähistati maja 190. aastapäeva. Hoone on kultuurimälestisena kaitse all, aga niisama hästi võiks kaitse all olla terve küla. Pika ridaküla ühest otsast teise viiv kitsas ja kurviline, mäest üles-alla vonklev tänav ei taha ega taha lõppeda. Tänavat palistavad lõputuna näivad kiviaiad, kohati vanad ja sammaldunud, kohati päris uued.

Kui kiira-käära tänav vana, väljast üsna ilmetu suure talumaja õuele keerab, olemegi kohal. Silvi keerab kojaukse lahti ja siis saab selgeks, miks Silvi ennist ütles: „Kes siin on käinud, ütlevad, et

Mikhkli koguduse juhatuse aseesimees Silvi Lootsmann hoolitseb, et tuli Mikhkli ja Pikavere vennastekoguduse koldes ei kustuks.

LEHTE ILVES

Silvi Lootsmann

- Sündinud 6. juulil 1949 Pikaveres
- Lõpetanud Tallinna tehnikakooli sideoperaatori erialal, töötanud üle 40 aasta Koonga postkontoris sideülema ja postiljonina
- Mikhkli koguduse juhatuse aseesimees
- Pikavere palvemaja perenaine

pidi hea aura olema.” Midagi seal tõesti on, mis võtab hinge kinni. Vahest imetus, austus, aukartus ja tänulikkus nende ees, kes on seda maja ehitanud ja hoidnud, sealt hingepidet saanud.

Suur hämar peaaegu tervet maja täitev saal on täis pikki toekaid pinke. Neile mahuks istuma 350 inimest! Praegu istub neil pinkidel tavaliselt kuus, suurtel pühadel palju kordi rohkem inimesi.

Naised tulid majja oma uksest ja istusid saali ühes otsas. Mehed tulid peauksest, neil olid oma pingid. Meeste saalipool on seinal mütsinagid. Mütsinagid on ka kuulutajavendade pinkide kohal laes. Akna all on kantsel ja harmoonium. Saali kõrvale jääb kitsas köök pika-pika söögilauaga. Vanasti, kui oli palju rahvast koos, kaeti külalistele ja lastele

söögilaud Mälgu talu suurde kambrisse. Kõigile ei jõutud süüa teha ja pakkuda.

Silvi ütleb, et palvemajas on kõik nagu kirikuski, aga suhtlemine on vabam. „Kiriku paksud müürid tekitavad distantssi, palvemajas jõuab sõnum inimesele lähemale,” selgitab ta.

Teine lugu. Teekond usu juurde

Pikavere inimesena on Silvi lapsest saati palvemajas käinud, aga siis joosti koos külalastega niisama õues. Päris noorena ei tundnud ta vajadust Jumala järele, aga mitte kunagi pole ta mõelnud, et Jumalat ei ole olemas.

Pööre tuli poolsada aastat tagasi. Kord abikaasa sugulaste juures külas olles lausus seal üks vana usuõde: Jumal armastab teid kõiki. Silvi jäi mõtlema, kuidas on see võimalik. Kui söögilaua ääres palvetati, ei saanud Silvi sõnagi suust. Ainult pisarad jooksid.

„Sellest algas minu usuelu,” ütleb Silvi. Ta otsis vaimulikku kirjandust, nii palju kui tol ajal saada oli, kirjutas raamatuid käsitsi ümber. Hakkas kirikus käima ja tundis esialgu võõrustust. Suure neljapäeva teenistusel istusid Mikhkli kiriku käärkambris vanemad naised. Silville tundus, et nad vaatavad teda

halvakspanuga: mida see noor naine kirikus teeb? Nüüd noort inimest kirikus nähes tunneb Silvi tänulikkust, et noori tuleb jumalakotta.

Umbes 40 aastat tagasi sai Silvist jutlustaja. Ühel pühapäeval ütles Mikhkli legendaarne õpetaja Gustav Maarand pärast kirikuteenistust Silvile, et ei saa palvetundi tulla. Andis Silvile jutluseraamatu ja käskis sealt ette lugeda. Nii see algas ja kestas siiani.

Palvetundi ette valmistades loeb Silvi loosungiraamatut ja päevasalmi. Valib kirjakohti ja mõtleb, mida jutluses räägib. Palvetund algab lauluga, siis loetakse koos palvet, järgneb sõnakuulutus, jälle laul, palve ja lõpulaul. Tunni sisse mahub ära.

Silvi tunnistab, et jutt tal jookseb. Rääkimise julgus on tulnud aastatega, aga esinemise soovi pole. Kui koguduse juhatuse liige Reet Pikk mets pistab vahele, et Silvil on väga ilus eesti keel, räägib Silvi, kuidas ta käis Viljandi kultuurhariduskoolis sisseastumiskatsetel. Tegi etüüde ja mis seal nõuti. Sisse ei saanud, aga üks eksamineerija kiitnud tema kõnelemisoskust.

Isa aga olevat Silvile öelnud: oled hea käsualune töötajana. Silvi oli pere lastest vanim, ema suri, kui Silvi oli 17 ja väike õde

viiene. Silvi ütleb, et isa sai üks eeskujulikult hakkama, õpetajad kiitsid kodu ja laste puhtust.

Kolmas lugu. Inimene mu-retseb, Jumal juhib

Varem oli palvemaja aasta-päev augusti 1. pühapäeval suursündmus. Nädal enne algas ettevalmistus. Kes vibutas vikatit, kes pesi aknaid või põrandat.

Nüüd on külla jäänud vähe inimesi. Kes on juba igavikku läinud, kel vanus sealmaal, et ei saa enam kodust välja. Kui praegu on palvetunni alguseks kuus inimest kohal, võib alata. Rohkem tulemas ei ole.

Silvi pole mõelnud, mis juhtub, kui ka need kuus enam ei tule. Ent ta ei muretse, räägib hoopis pastoriprouast, Juta Maarannast. Juta oli palvemajas aastaid tubli perenaine, number üks, nagu Silvi ütleb. Tegi meelsasti ja hästi süüa, pidas palvetunde. Kui Juta jäi vanaks, oli mure suur: kuidas edasi?

Silvi mäletab, et Juta ütles: kuni kõik toimib, ei ole vaja mõelda, mis saab. Sai nii, et Juta asemele tuli Aino Künnap, aga äsja sai temalg 80 täis.

„Asjad seatakse kõrgemalt poolt paika,” võtab Silvi oma jutu kokku. Kuigi inimesed on laiali, käiakse pühade ajal ikkagi oma kodukohas, vanemas eas mõeldakse rohkem juurtele. Koguduse juhatuses on tuntud inimesi, kes elavad mujal, aga peavad kogudust tähtsaks. Ka kogudus hoiab sidet oma kandi inimestega, saadab koguduse infokirja, annab teada, mis teh-tud ja mis tulemas.

Neljas lugu. Usalda Jumalat, mitte iseenda tarkust

Silvi päev algab palvega, ta tänab Jumalat, et saab ärgata valu ja vaevata. Kui ärkabki peavaluga, loodab Looja peale, et see üle läheks. Palub, et Jumal õnnistaks päeva ja töid-tegemisi. Öhtupalves tänab ta taas Loojat, palvetab lähedaste ja nende eest, kes on tal südames. Täna Loojat ka nende päevade eest, mis pole olnud meeldivad.

„Mida aasta edasi, seda rohkem tunnen, et mitte see pole peamine, mida mina tahan.

Au kuulub Jumalale, tänu Silvile

Kui Mikhkli koguduse juhatuse liige Reet Pikkmets tuletab meelde, et Silvi ustav ja tänuga tehtud töö pälvis tänavu EELK aukirja, on Silvil sellegi kohta midagi öelda. Aukiri on liiast. „Au kuulub Jumalale,” ütleb ta ja räägib taas loo. „Ristiema oli mul hea küpsetaja, aga ta ütles, et on tänuik selle eest, et lubatakse seda teha. Ütlen sedasama.”

Silvi näeb ennast edaspidi rohkem Maarja-Magdaleena õe Martana, kes sel ajal, kui õde Jeesuse juttu kuulas, neile köögis toitu valmistas. Ta loodab, et saab evangeliumi kuulutamise delegeerida noorematele, näiteks Mikhli vastsele kirikuõpetajale Kari Tynkkynenile.

LEHTE ILVES

Peamine on, kuidas Jumal mind juhib. Kui ei oska mõnd probleemi lahendada, usaldan selle Jumalale. Olen kogenud, et mulle antakse lahendus, ja selline, mida ise ei oska mõeldagi.”

Silvil on selle kohta taas lugu. Oli laupäev, palvemaja aastapäeva eelõhtu, palvetund. Kõik ettevalmistused olid tehtud, aga selgus, et õpetaja ei saa pühapäeval tulla. Sellist asja ei osanud Silvi uneski ette näha, saati lahendust otsida. Palju inimesi tuleb kokku, aga õpetajat pole. Ent lahendus tuli. Palvetundi tuli üks võõras mees, kirikuõpetaja. Tal oli kaasas vennastekoguduse peavanema Osvald Reieri õde. Õel oli kaasas tsitter.

Pühapäeval võõras õpetaja kõneles, peavanema õde mängis tsitrit ja kõik läks veel paremini, kui oli mõeldud.

„Mina aga mõtlesin oma isekuses, mida mina teen,” arutleb Silvi. „Mina ei tee midagi, kui Jeesus ei taha.”

Küsimusele, kes Silvi koguduses ja palvemajas õieti on, vastab ta vana Maaranna sõnadega: tukkide kohendaja.

Silvi koos vennastekoguduse tillukese tuumikuga, kus praegu on küll vaid õed, hoiab alles tuld Pikavere palvemaja koldes, et läheks täide Järve Jaani ennustuse teinegi pool: „Rabavere lamp kustub, aga Pikavere jääb alles Kristuse tulekuni.”

Puise rannal avati skulptuur paadipõgenike mälestuseks

URMAS SAARD

Lühendatult portaalist kyllauudis.ee

19. septembril kogunes tublisti üle poole tuhande inimese kõikjalt üle riigi ja isegi maakera kuklapoolelt Puise randa. Lehvitsid kümned organisatsioonide ja seltside lipud.

Nõnda avati 1944. aasta paadipõgenike mälestuseks Puise randa püstitatud skulptuur. Piiskop Tiit Salumäe pühitses mälestusmärgi, tsiteerides „Uuest testamendist” Issanda inglise sõnumit Joosepile: „Tõuse, võta kaasa laps ja tema ema ning põgene Egiptusesse ja jää sinna, kuni ma sind käsin.” (Mt 2: 13)

„Siin samba juures, kus on kiirustav ema lapsega, kellel käes talle kõige olulisem mänguasi, meenub mulle esmalt Joosep, Maarja ja Jeesuslaps põgenemas oma kodumaalt võõrsile. Ma usun, et nad mõtlesid nii, nagu meie täna seda mälestussam-mast avades – minna ei taha, jääda ei saa,” lausub piiskop.

Eesti Memento Liidu juhatuses esimees Arnold Aljaste andis skulptor Aivar Simsonile üle Eesti Memento Liidu teenetemärgi.

Kõnega esines Jaak Maandi, kes koos oma isaga – Otto Tiefi valitsuse riigisekretäri Helmut Maandiga – põgenes kodumaalt Puise ranna kaudu.

Justiitsminister Raivo Aeg meenutas aega 76 aastat tagasi, mil Eestimaa randasid täitnud põgenikud püüdsid meeleheitlikult pääseda kommunistlike okupantide eest. „Teiste seas ootas Puise rannas oma ema süles paati ka Heidi Ivask, täna avatava mälestusmärgi algataja. Aga paadis oli ainult üks vaba koht. See anti omakaitstes teeninud Heidi isale, keda oleks okupantide kätte sattumise korral oodanud kindel surm. Heidi ema pidi koos kahe lapsega jääma Eestisse. 1949. aastal küüditati nad rahvavaenlastena Siberisse,” kõneles minister.

Minister Aeg lisas, et seal-samas lähedal Puise tee ääres asuvas Põgari palvemajas pidas 22. septembril 1944 viimase istungi Otto Tiefi valitsus. Ka need vaprad mehed ei leidnud enam paati, millega lahkuda. Üle mere

Aivar Simsoni skulptuur Puise rannas. URMAS SAARD

Ridala kirikus mälestati Eesti eest elanud ja elu andnud inimesi

Enne kui Puise rannas algas paadipõgenikele pühendatud skulptuuri pidulik avamine, meenutati Ridala kirikus 1944. aasta sügise jm vastupanuvõit-lusega seotud sündmusi.

Riigilipu pidulikule heiskamisele järgnes mälestuspalvus, teenis koguduse õpetaja Küllike Valk. Mälestati Eesti eest elanud ja elu andnud inimesi, süüdati mälestusküünlad Ridala kihelkonna Vabadussõja mälestustahvli, Kaitseliidu Lääne maleva ohvitseride ja Läänemaa metsavendade mälestustahvli ees. Kirikusse oli seatud näitus Otto Tiefi elukäigu ja 1944. a Tiefi valitsuse kohta.

Seejärel läksid soovijad 20 km pikkusele retkele Ridalast Pui-sesse, et osaleda paadipõgenike mälestusmärgi avamisel. Otto Tiefi valitsusele pühendatud retk oli mullu esimest korda.

Päeva korralduse eest kandsid hoolt Lääne maleva Haapsalu malevkond, Haapsalu politsei-jaoskond, Eesti Memento Liit ja Eesti Endiste Metsavendade Liit.

HEIKI MAGNUS

Rootsi pääses ainult riigisekretär Maandi, kaasas Riigi Teataja nr 1, meenutas minister.

Okupantide kuriteod vähendasid eestlaste arvu vähemalt viiendiku. Rootsi põgenes 1944. aastal ligi 30 000 ja Saksamaale u 40 000 Eesti elanikku. Arvatakse, et sama aasta suvel ja sügisel hukkus Läänemerel umbes 5000 Eestist teed alustanud põgenikku. Täpset ohvrite hulka ei tea keegi.

EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNESE KOGUDUS

Kooli 6, Haapsalu linn, 90502 Läänemaa. Tel 473 7166, 473 7167, 528 0635, haapsalu@eelk.ee, <http://haapsalu.ee.ee>
Koguduse õpetaja piiskop Tiit Salumäe, abiõpetaja Kristo Hüdsi, EELK vikaarõpetaja Kristel Engman, õpetaja abiline Teno Ilves, jutlustaja Kalle Jätsa. Juhatuse esimees Madis Kütt. IBAN EE811010602003965006 (AS SEB Pank), IBAN EE442200001120274032 (Swedbank AS). Kantsleil avatud E, K, R kl 9–15. Jumalateenistus pühapäeviti kl 11 toomkirikus (teadete kohaselt Jaani kirikus), reedeti kl 9 hommi-kupalvus Jaani kirikus. Elektrooniline kuukiri Johannese Sõnumid ilmub iga kuu 1. kuupäeval ja on kättesaadav koguduse kodulehel

Kirikutööle pühendatud 45 aastat

LEHTE ILVES

31. juulil 1975 määras konsistorium Tiit Salumäe Haapsalu Jaani koguduse õpetajaametis kandidaadiks. Tiit ja Lia laulatati 22. augustil 1975. Tiit lõpetas õpingud usuteaduse instituudis ja peapiiskop Alfred Tooming ordineeris ta preestriks 5. oktoobril ning kinnitas Haapsalu koguduse õpetajaks. Töö Haapsalus oli alanud juba 1. septembril. Tallinna muusikakooli lõpetanud Liast sai koguduse koorijuht ja 1. jaanuarist 1976 organist.

4. oktoobril tähistas kogudus Tiit ja Lia Salumäe teenimise 45. aastapäeva. Tänujumalateenistuse jutluses tuletas peapiiskop Urmas Viilma meelde aega, mil Tiit ja Lia Salumäe ennast kirikutööle pühendasid: 1970. aastail ei saanud eeldada, et vaimulik amet tähendab kerget teekonda ja avalikku tunnustust; otsused, mida Tiit ja Lia 45 aasta eest tegid, olid tollastes oludes ilmaliku maailma silmis rumalad. Peapiiskop lõpetas oma jutluse tänusõnadega: „Teis mõlemas, Tiit ja Lia, ja mitmetel teie mõtte-

ja eakaaslastel, kes neil aegadel kirikutööle asusid, oli usku. „Sinu sõna peale, Issand!” ütlesite teie ja heitsite võrgud vette. Täna Jumalat teie usu eest, ka teineteise leidmise ja keerulistel aegadel suure, viielapselise pere loomise eest, kogu teie poolt paati sikutatud rikkaliku saagi eest!”

Jumalateenistusele järgnes konverents „Kirik ja Jumala armastuse sõnumi kuulutajad”, mida juhtis diplomaat ja vikaarõpetaja Kristel Engman. Ajaloolane Jüri Kuuskemaa toonitas ettekandes: rohkem võiks tähtsus-

tada asjaolu, et Haapsalu oli 300 aasta vältel piiskopiriigi keskus. Ülla Paras kõneles 20. sajandi esimesel poolel Haapsalu kogudust teeninud kirikuõpetajaist.

Piiskopilinnuse turundusjuht Kaire Tooming keskendus linnuse võimalustele nüüd ja tulevikus. Kirikuloolase Priit Rohtmetse ettekanne andis pildi okupatsioonivõimu vaenatud kirikuelust Lääne praostkonnas ja Haapsalus. Konverentsi ettekanded avaldatakse Haapsalu koguduse kuukirjas Johannese Sõnumid.

Lia ja Tiit Salumäe: nii on hea, nagu on olnud

8

LEHTE ILVES

Et Lia ja Tiit Salumäe 1975. aasta suvel Haapsallu määrati, oli juhus. Tiit Salumäe polnud tol ajal kirikuvalitsuses sugugi tundmatu tegelane – õpingute kõrvalt töötas ta konsistoriumis, oli emeritpeapiiskop Jaan Kiiviti sekretär. Temast pidi saama Tallinna toomkoguduse õpetaja, sest sealne õpetaja oli haigestunud. Toomkogudus oli talle kinkinud juba eelmise õpetaja ametiristigi, kuid tollane riigivõim oli vastu ja kedagi paluma Tiit ei läinud.

Toomkiriku õpetajaks sai assessor Eerik Hiisjärvi, Haapsalu koguduse endine õpetaja. Tema järeltulijaks Tiit Salumäe Haapsalus saigi.

„Ajutiselt,” öeldi talle ja nii Tiit Salumäe seda esialgu võttis – jäi edasi ka konsistoriumis ametisse.

Tiit ja Lia Salumäe tähistasid 4. oktoobril 45 aasta pikkust teenimist Haapsalu koguduses. ARVO TARMULA

Vastuvõtt: umbusaldusest sai usaldus

Kuigi tol ajal pidi kirik olema kaduv nähtus, oli Jaani kirik Tiit Salumäe ametisse seadmise (introduktsiooni)teenistusel puupüsti täis. 23aastane kirikuõpetaja tekitas elevust.

Esimese suure tööna võttis vastne õpetaja käsile Jaani kiriku remondi. Asi oli pakiline. Vend Mart kirjeldab Tiidule saadetud ja teenistusel ette loetud õnnitluskirjas Haapsalu Jaani kiriku seisukorda nii: „Teenisid siis

Haapsalus esimesi nädalaid. Mu mällu on talletunud pilt oreilirõdu trepi kohal laes haigutavast august, kust paistis ähvardavalt rippuvajunud laetala, mille pehkinud ots enam müürile toetuma ei ulatunud ja mis oli traadiga

riputatud umbes sama pehastunud sarika külge.”

Kirikulae ja katuse remont oli hullumeelne ettevõtmine, oli see ju aeg, mil midagi polnud saada, kirikut vaenati igal võimalikul viisil. Ometi polnud abilistest puudu.

„Tuldi ka uudistamise pärast,” meenutas Lia Salumäe. „Et vaata-me, mis saab. Lammutab kiriku ära, võtab katuse maha, aga kas ta peale ka saab.” Kahtlejate kõrval jagus ka neid, kes tulid appi. Koguduse perenaised keetsid ehitusmeestele suppi. Mõni ametimees, kellel oli voli materjali jagada, ei saanud seda avalikult teha, kuid salaja aitas ikkagi.

Koos ehitades said õpetaja ja kogudus tuttavaks. „Kiriku ehitamine ongi koguduse ehitamine,” ütles Tiit. „Millal mees ikka evangeeliumist rääkima tuleb, aga tellingutel oli sellest rohkem juttu kui jutluse ajal. Nii tekkis usaldus meie vastu.”

Neli meest oli palgal, aga tasuta talgutöödel osales sadakond inimest, mõni lausa mitu kuud. Põhitegijaid oli neli: Lia isa Herbert Sild, vend Tarmo, tädipoeg Riho Reier, kes oli just sõjaväest tulnud, ning üks kohalik mees Jakob Mänd. Töid juhtis Herbert Sild, kes oli palju kirikuid remon-tinud ega kartnud kõrgust.

Ka Lia sukeldus kohe kogudu-seellu. Kodus algasid kooriproo-vid. Kooris oli 10 naist ja 3 meest. Juba kolme nädala pärast, sep-tembris, laulis koor koos baptisti koguduse kooriga Metsakalmistu pühitsemisel surnuaiapühal.

„Kartsin. Olin just kooli lõpetanud, uus koht, inimesed võõrad,” rääkis Lia. Ta mäle-tab, et koor ja kogudus hoidsid teda, 19aastast noort naist kui oma last. Lia oli koorijuhtimise

kogemusega, ta oli juhatanud praktikandina nii konsistooriu-mi õppekoori kui ka olnud kaks aastat Kuusalu kirikukoori juht.

Tiit Salumäe pühitses sel surnuaiapühal Metsakalmistu. Vanal kalmistul ei lubatud kirikul surnuaiapüha pidada ja Metsa-kalmistulgi võis surnuaiapüha pidada alles septembris.

Tööle pühendunud

Äraminekuplaani mõlgutada, igavust tunda või käega lüüa polnud Salumäedel aega. Lapsed sündisid, tööd ja kohustusi tuli järjest juurde. Pikka aega sõitis Tiit Venemaa vahet, teenis kolm korda kuus Puškino luterlikku kogudust. Pidas teenistusi, külastas kodusid. Et see oli Venemaal ainuke töötav luterlik kirik, tuldi teenistusele lähedalt ja kaugelt. Kirik oli puu-püsti täis, kes istuda tahtis, pidi paar tundi varem tulema.

Tiit Salumäe on tänulik Haapsalu kogudusele, kes lep-pis sellega, et õpetaja on väga palju reisidel. Haapsalus pidasid jumalateenistusi Tiidu prakti-kandid, esimesena Jaan Jaani ja siis Mihkel Kukk. Ühtekokku on Tiit juhendanud 19 tulevase vai-muliku praktikat. Mõnelgi aastal pidasid praktikandid teenistusi rohkem kui õpetaja ise.

Küsimusele, milline aeg oli kõige rusuvam, vastas Tiit Salu-mäe: „Sellist aega pole veel tul-nud.” Seda tuleb uskuda, sest ta on mees, kes ennast oludel murda ei lase.

Kodust kaasa antud usk paremasse maailma

Nõukogude aja masendavaile aastaille järele vaadates nentis Salumäe: „Haapsalus ei ole ma negatiivset suhtumist kunagi tundnud.”

Teadmise, et eksisteerib ka teistsugune maailm, sai ta kaa-sa kodust. Kirikuõpetajast isa kaudu tulid Soomega suhted. Et soomlasi Haapsallu kui kinni-sesse linna ei lubatud, kohtuti Tallinnas. Ennekuulmatu sam-muga sai Tiit hakkama, kui tõi 1980. aastail Haapsallu luterliku maailmaliidu delegatsiooni, esi-mesed väliskülalised Läänest. Ka Haapsalu ja Rendsburgi suhted arenesid välja Haapsalu kogu-duse kontaktidest.

„Tundus, et see, mis on siin, ikkagi muutub; et see ei saa jääda püsima,” ütles Tiit.

Autoriteet igal ajal

Tiit Salumäe sõnul pole Haapsalu kogudus olnud kunagi ühiskon-nast väljaspool: „Täitevkomitee ajas oma liini, minu positsioon oli neile vastu vaielda ja alati ei jäänud neile õigus.”

Ka ei tundnud Salumäed Haapsalus suhtlemispuudust. Lia sõnul hoidsid pastoripered väga kokku. Igal suvel oli ka-he-kolmepäevane kokkutulek ja talvel konsistooriumis jõu-lupuu, mis ühendas üliõpilasi, vaimulikke ja kiriku juhtkonda. Praostkonnas käidi üksteise sünnipäevadel, mindi suveõhtul

külla. „Ei, suhtlemise puudust ei olnud,” sõnas Lia.

„Pole kunagi end üksinda tundnud, inimesi on ümber roh-kem, kui olen suutnud suhelda,” nentis Tiit.

Kirikusse suhtus nõukogude võim kahtluse ja vaenuga. „Vae-namist oli ja ilmselt käidi salaja ka meil, kui meid kodus ei olnud,” arvas Tiit. „See oli teada, et meie telefoni kuulatakse pealt.”

Võimu vaenuliku suhtumise pärast tuldi tihtipeale Salumäe-de koju õhtupimedas, kas juttu ajama, raamatuid laenama või leeritundi.

„Et meid jälgitakse, oli selge. Nemad tegid oma tööd, mina oma.”

Võõras võim sekkus Salumäe-de ellu siiski veel korra, kui Tiit määrati Tallinna Kaarli kiriku õpetajaks, aga riik ei kinnitanud seda. Suurt kurvastust ei näi nad selle pärast tundvat.

„Polnud mõtet minna Tallinna tormidesse, kui siin oli rahulik elu,” nentis Tiit.

„Kolimine oleks raske olnud, neli tütart käis koolis, neil oli muusikakool, olid koorid. Koli-mine oleks tähendanud tohutut elumuutust. Leidsime, et nii on hea, nagu on olnud,” lisas Lia.

Küsimusele, kas viie aasta pärast saab kogudus tähistada Tiit ja Lia Salumäe 50 aasta töö-juubelit, vastas Tiit, et Lia puhul võib see nii minna. Piiskopi kohta ütleb kirikuseadus, et 70 ja punkt.

Jalgrattamatk Ridalasse

Kui mullune rattaretk oli Pulla-päale, siis tänavu tegime augusti viimasel pühapäeval jalgratta-retke Ridalasse. Asusime tee-le pärast jumalateenistust ja palvet.

Piiskopilinnusest Ridalasse oli 9,24 km, jõudsime päralt 33 minuti 33 sekundiga. Keskmine kiirus oli 18–20 km/h, meid toetas ka tagant puhunud tuul.

Ridalas ootas meid õpetaja Küllike Valk, soe tuba, kuum sel-janka ja hea osadus. Valk tutvustas Ridala koguduse elu ja tegemisi, käisime Ridala kirikus, ronisime võlvidele ja torni. Koduteel oli tuul vastu ja meid kastis väikene vihmaabin, aga see oli pigem innustav. **KRISTO HÜDSI**

30 aastat Haapsalu piiskopliku toomkiriku taaspühitsemisest

1990. aasta oli nii Haapsalu kogudusele kui ka linnale erili-ne. Kevadel oli tehtud otsus, et kirikut ei taastata mitte kontser-disaaliks, vaid kirikuks. Kiriku sisekujundus oli vaja uuesti pro-jekteerida, ehitada altar, kantsel, orel jm tegutseva kiriku juurde kuuluv. Mäletan seda tohutut tööd, mis ehitajal tuli kiirustades teha, et jõuluõhtul pidada juma-lateenistust ja pühitseda kirik.

1990. aasta 16. detsembri ajalehes Eesti Kirik on mitu lugu Haapsalu toomkiriku taasavami-sest: Tiit Salumäe „Jõulukellade kutse”, Heino Noore „Üks roosike on tõusnud” ja Tiina Langi „Taas tullakse toomkirikusse”. Juhtmõt-

tes kirjutan: „Midagi suurt on toi-munud: üks vaikusesse vajutatud kirik on jälle avanud oma ukсед ja ingel kuulutab rõõmusõnumit. Taeva ja maa vahel on rahu jalule seatud, ka inimeste vahele võiks rahu tulla, eeldused on olemas. Eestimaa pojad ja tütreid võiksid anda üksteisele andeks, kui kel-lelgi teise peale on kaebamist. Meie paljukannatanud isamaa vajab ka ju jõulurahu! Kuulutagu meie kaua vaikinud tornikell seda jõulurahu Läänemaa rahvale, aga kõlaga see kellahääl üle terve kodumaa.”

Jõulujumalateenistus Haapsa-lust kanti Eesti televisiooni kau-du üle kõigisse kodudesse.

Haapsalu toomkiriku taas-pühitsemine jõuluõhtul 1990. Pildil Tiit Salumäe ja peapiis-kop Kuno Pajula. ERAKOGU

Sel aastal tähistame piiskop-liku toomkiriku taaspühitsemise 30. aastapäeva. Vikerraadio teeb tänavu jõuluõhtu jumalatee-nistuse otseülekande Haapsalu toomkirikust. **TIIT SALUMÄE**

E-KIRIK.EELK.EE

Piiskop Tiit Salumäe jäädvustati maalile

Pildil on piiskop Tiit Salumäe portreeteritud oma kodukiriku, Haapsalu toomkiriku taustal. Teose autor on Aapo Pukk.

Maal on konsistooriumi nõupidamiste saali portreede galeriis.

Koroona-aasta sundis otsima uusi teid

Kevadel, mil jumalateenistuste pidamine ja avalikud kogunemised koroonaviiruse pärast keelati, astus kogudus samme, et suhelda nüüdisaegsete tehniliste vahendite abil koguduse liikmetega.

Esiteks hakkasime pidama koguduse juhatuse igakuiseid koosolekuid Skype'i teel. Kõik vajalik sai käsitletud, sh koguduse nõukogu koosoleku planeerimine. Nõukogu koosoleku pidasime samuti interneti teel, osalesid kõik liikmed.

Et suurel nädalal palvusi ja jumalateenistusi korraldada ei tohtinud, pidasime palvused video vahendusel. Palvusi pidasid piiskop Tiit Salumäe, vikaarõpetaja Kristel Engman ja abiõpetaja Kristo Hüdsi.

Emadepäeval said kogudused üle Eesti rõõmustada, sest inimesed võisid taas pühakodadesse koguneda. Selleks puhuks valmistasime ette videopalvuse, et tuua tänu Jumalale ja kutsuda kaasteelisi kirikusse. Videotehnikaga toetasid kogudust Plussmeedia meeskond ja ERRI korrespondent Juhan Hepner.

Kolmas samm oli e-leerikursus. Kursus Zoomi keskkonnas toimus suurepäraselt. Tagasiside oli positiivne, kuid vahetust kokkusaamisest tunti siiski puudust.

KRISTO HÜDSI

Stend Jaani kirikuaiaas kõneleb kiriku 500aastasest ajaloost

ÜLLA PARAS

ajaloostendi koostaja

Pühapäeval, 12. juulil avati Jaani kirikuaiaas Heino Noorele, tema emale ja isale pühendatud mälestuspink. Kirikumüüri ääres asub nüüd ka kiriku ajalugu tutvustav eesti- ja ingliskeelne stend.

1513 esimest korda kirjalikes allikates mainitud Jaani kirik on luterlik kirik aastast 1524. Esimene teadaolev linnakiriku õpetaja oli Joachim Jacobi (1581–1587). Tema hauaplaat asub siiani altari ees. Järgmise enam kui nelja sajandi jooksul on kirikul olnud 25 luteri usu õpetajat. Ka kirikuelu kõige

Stend tutvustab Jaani kiriku ajalugu eesti ja inglise keeles. ARVO TARMULA

keerulisemal ajal, Nõukogude okupatsiooni ajal ei hüljanud kogudus oma kirikut ja hoolitses olude kiuste kiriku eest. 1988 sai kirik jälle tagasi oma avaliku koha ühiskonnas.

Stend juhhib tähelepanu kiriku kivist altariseinale – teist selletaolist Eestis ei ole. Tähelepanuväärne on, et üks Jaani kiriku kahest kellast lööb juba aastast 1590.

Koguduse teenetemärgi saab Malle Allmere

Haapsalu Püha Johannese koguduse teenetemärgi saab Malle Allmere (pildil).

80aastane Allmere on Haapsalu Püha Johannese koguduse liige 1990. ja koguduse nõukogu liige 1994. aastast. Ta on olnud koguduse kassapidaja ja revisjonikomisjoni liige, teinud 30 aastat vabatahtlikuna diakooniatööd, korraldanud diakoonia

ERAKOGU

annetusmüüki, keetnud ja katnud lauda külalistele. Kui tervis lubab, tuleb ta nüüdki meelsasti

appi. Ta on eakate teetunni perenaine.

Koguduse teenetemärki antakse 2003. aastast kogudusele ja Haapsalule osutatud eriliste teenete eest. Mullu pälvis teenetemärgi Kari Tynkkynen. Teenetemärk antakse üle evangelist Johannese päeval 27. detsembril Haapsalu toomkirikus.

KAIRE REILJAN

Haapsalu koguduse kroonika

19. JAAN. Alliansspalvenädala lõpujumalateenistus toomkirikus. Jutlustas Rein Käsk.

14. VEEBR. Rootsi parlamendi Riksdagi esimees Andreas Norlén külastas Haapsalu toomkirikut.

24. VEEBR. Eesti Vabariigi 102. aastapäeva jumalateenistus Haapsalu piiskoplikus toomkirikus.

12. MÄRTS. Valitsus kuulutas välja eriolukorra 1. maini. Kehtis 17. maini.

18. MÄRTS. Eriolukorra palvus toomkirikus.

20. MÄRTS. Eriolukorra palvus Jaani kirikus, kellade helistamine igal reedel (27.03; 3.04).

22. MÄRTS. Haapsalu koguduse nõukogu koosolek eriolukorra tõttu edasi lükatud, peeti internetis 26.–30. märtsil.

25. MÄRTS. Küüditamise 71. aastapäeva mälestuspalvus toomkirikus.

6. APRILL. Suure neljapäeva palvuse videosalvestus toomkirikus.

12. APRILL. 1. ülestõusmispüha ja paasaküünla süütamine Jaani kirikus.

6. MAI. Emadepäeva veebipalvuse salvestamine toomkirikus.

21. MAI. Kristuse taevaminemise püha. Lääne praostkonna konve-

rents Haapsalu Jaani kirikus.

27. MAI. SA Läänemaa koostöökogude ja turismihooaja avakohtumine piiskopilinnuses.

7. JUUNI. Eesti lipu päeva tähistamine lipuväljakul ja Haapsalu haigla majalipu õnnistamine.

14. JUUNI. Juunikiüditamise leinapäeva jumalateenistus toomkirikus.

23. JUUNI. Võidupüha tähistamine vabadussamba juures.

12. JUULI. Jaani kiriku õues ajalooostendi avamine.

23.–26. JUULI. XXVII Haapsalu vanamuusikafestival.

2. AUG. Leeripüha jumalateenistus toomkirikus.

7.–9. AUG. Valge Daami aeg ja öökontserdid toomkirikus.

9. AUG. Külaskäik Haapsalu koguduse teenetemärgi kavaler pastor Haeger.

20. AUG. Koguduse ekskursioon Riiga.

23. AUG. Jumalateenistusel toomkirikus jutlustab Läti luterliku kiriku peapiiskop Jānis Vanags.

24.–26. AUG. Balti piiskoppide kogu Haapsalus. Pidulik piiskoplik missa 24. augustil.

29. AUG. Muuseumiöö. Andres Uibo orelipooltund Jaani kirikus ja toomkirikus.

30. AUG. Koguduse jalgrattamatk Ridalasse.

28. SEPT. Perekeskuse koostööpäev Haapsalus.

4. OKT. Tiit ja Lia Salumäe Haapsalu koguduse teenimise 45. aastapäeva tänapüha.

9. OKT. Eakate teetund ja sünnipäevlaste õnnitlemine.

11. OKT. Lõikustänapüha jumalateenistus ja EELK autasude üleandmine.

1. NOV. Haapsalu koguduse nõukogu koosolek.

28. NOV. Advendikontserdi annavad Haapsalu kammerkoor ja Canzone. Advendiküünla süütamine ja advenditule jagamine lipuväljakul.

29. NOV. Kirikuaasta algus. 1. adventi jumalateenistus toomkirikus.

6. DETS. 25. ja 30. leeriaastapäev.

24. DETS. Püha jõuluõhtu. Haapsalu piiskopliku toomkiriku taaspühitsemise 30. aastapäev.

27. DETS. Johannesepäeva kontsertaktus.

EELK HANILA PAULUSE KOGUDUS

Kase 2-1, Virtsu, Lääneranna vald, 90101 Pärnumaa, tel 553 0045 (hooldajaõpetaja), hanila@eelk.ee
Koguduse hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu, juhatuse esimees Andrus Eilaste
IBAN EE35200001120081940 (Swedbank AS)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 15.30

NUKU koor tõi Hanilasse armastust ja soojust

LEMBIT TAMMSALU

koguduse õpetaja

Kui aasta algas üsna tavapäraselt, siis juba märtsis lõi võõra nimega haigus COVID-19 kõikjal maailmas tavapärase elu segamini. Linnatänavad ja muidu rahvarohked kohad jäid inimtühjaks. Kui poeriiulite vahel teise inimesega kohtusid, põrkasid justkui kohkunult tagasi ja mõtlesid, kas nüüd jäädku haigeks. Keegi ei teadnud, mis saab, mis tuleb.

Ka koguduseelu seiskus. Ära jäid jumalateenistused, kirikukohvid ja kodukülastused. Ametitalitustest toimusid vaid matused, aga needki toimetati tavapärasest kiiremini ja väiksema hulga leinajatega.

Suvi tõi pisut leevendust ja rõõm oli suur, kui selgus, et 17. juulil tahab Hanila kirikus anda kontserdi kammerkoor NUKU.

NUKU kammerkoori kontsert Hanila kirikus.

LEMBIT TAMMSALU

tus, et äkki inimesed ei julge kontserdile tulla ja esinejaid on rohkem kui kuulajaid.

Kui kontserdipäeva õhtu kätte jõudis, oli rõõm suur, sest koori oli kuulama tulnud kirikutäis rahvast, mis Hanilas ei olegi väga tavapärane. Aasta alguse pikk karantiiniaeg oli jätnud inimestesse sügava haava ja inimeste hinged igatsesid vaimu-

liku muusika kui palsami järele.

Juhendajate/dirigentide Reeda Tootsi ja Saale Kreeni juhatusel andis kammerkoor NUKU meeliliigutava ja hinge- paitava kontserdi. Ettekandele tulid Uusbergi, Vinteri, Kõrvitsa, Purcelli, Ehala, Aimla, Tormise jpt koorilaulud.

Kuigi koor pidas juba üheksandat korda Hanila lähedal Esi-

veres oma suvelaagrit, ei ole nad varem Hanila kirikus laulnud. Kirik oma kauni interjööriga ja hea akustikaga oli koorile meeldiv avastus.

Aitäh teile, head NUKU lauljad ja koori juhendajad! Tõite sellesse hirmusegusesse aastasse armastust ja soojust. Olete ikka Hanila kirikusse tagasi oodatud ja teretunud!

II

EELK KARUSE MARGAREETA KOGUDUS

Kinksi küla, Lääneranna vald, 90130 Pärnumaa, karuse@eelk.ee
Koguduse hooldajaõpetaja Kaido Saak, tel 5691 5347, diakon Meelis Malk, tel 502 1305
Juhatuse esimees Elvira Saat, tel 5569 3821. IBAN EE2301060200645003 (AS SEB Pank)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 14

Eriolukord sundis peale oma reeglid

MEELIS MALK

diakon

Sel kevadel muutus kõik 12. märtsil, mil vabariigi valitsus kuulutas välja eriolukorra ja kogudused said peapiiskop Urmas Viilma kirja soovitusel, kuidas jumalateenistusi pidada.

Märtsi keskpaigast 17. maini olid jumalateenistused pigem palvused koos mõne julge kaasteelise.

Kiriku ukseid olid siiski lahti ja eraviisil sai vaimulikuga suhelda.

Ka ülestõusmispühad said peetud.

Karuse kiriku- kontserdid

• 20.-21. juunil oli kirikus enne pööripäeva palvust pööriöö kontsert, musitseerisid tenor Aivar Kaseste ja Aarne Talvik klaveril.

• 19. septembril oli kirikus Kose kihelkonnast pärit akordionsambli Kortsutaltsutajad kontsert. Viie akordioni ja luulega täidetud kava kandis pealkirja „Uued iilid, värsked viisid“. Kõlasid armastatud lood Eestist Argentinani, kuid uues interpreteeringus.

• Loodetavasti võime ka selle aasta ära saata juba tavapäraseks saanud kontserdiga vanaaastaõhtul 31. detsembril.

Pärast eriolukorra lõppu hakkas koguduse elu tasapisi taastuma, aga esimese kontsertjumalateenistuse pidamiseks siiski alles suvisel pööripäeval. Jätsime aga ära traditsioonilise karusepäeva tähistamise 13. juulil.

Kohaliku omavalitsuse toetuse abil saime kirikuaiast ja selle ümbruse hoida korras. Kiriku ukseid olid avatud ja inimesed, kes tahtsid oma muresid Loojale kurta, said seda teha.

Esimene sügistorm 17. septembril kukutas mõned puud elektriliinile ja jättis meid vooluta. See juhtus just ajal, mil meil oli kavas üks suurem kontsert.

Täna elektrivõrkude haldajat, kes meie muret kuuldes kiiresti ühenduse taastas, nii et saime kontserdi ära pidada.

Teeme küll plaane, aga ainult Tema teab, mis juhtuma hakkab. Hoidkem siis ikka Jumala ligi, käigem kirikus ja kalmistul. Hingede- ja jõuluajal on ilus näha kalmistul küünlamerd.

Olen mõelnud, et kui koroonasse haigestumine kasvab nõnda, et teenistusi enam pidada ei saa, võiks jõuluteenistuse pidada kalmistul. Oleks tervisele ohutum ja hingi – elavaid ja kalmulisi – oleks teenistusel kordi rohkem. Aga eks aeg anna arutust.

EELK KIRBLA PÜHA NIKOLAUSE KOGUDUS

Kirbla, Lääneranna vald, 90201 Pärnumaa, tel 511 8419 (hooldajaõpetaja), kirbla@eelk.ee, www.eelk.ee/kirbla
Koguduse hooldajaõpetaja Illimar Toomet, juhatuse esimees Maie Rein
IBAN EE052200001120113326 (Swedbank AS), IBAN EE581010602016036003 (AS SEB Pank)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 15

Püha Nikolaus, mida kinkida jõuludeks?

ILLIMAR TOOMET

koguduse õpetaja

Kirbla kirik on pühendatud pühale Nikolausele (270–343) Bari linnast. Jõulude ajal on Nikolaus nõutud mees. Just tema eeskujul on hakatud tegema jõulukinke ning temalt, piiskopilt, on jõuluvana pärinud oma algselt sinise kuue.

Ehkki Nikolause elus oli seiklusi mitme raamatu jagu, on küllap just kinkide tegemine

Püha Nikolaus

WIKIMEDIA

ühele vaesuses perekonnale kõige tuntum.

Nikolaus kinkis kolm kotikest kulda perekonnale, kus isa kavatses vaesuse pärast saata oma tütreid lõbumajja, sest ta ei jaksanud neid ülal pidada. Nikolause kingitus võimaldas tütarde pulmad korraldada. Nikolause kolme kuldset kinki tuletavad meelde ka Kirbla kiriku lõunaaknal vitraažil olevad kolm kuldset kera.

Kuna Nikolause surm, 6. detsember jäi jõulueelsesse aega, on

tema eeskujul kinkide tegemine sulanud ühte jõulude tähistamisega.

Algne vaestele almuste jagamise tava jätkub tänapäeval jõulukinkide tegemisega lähedastele ning heategevuslike annetustekampaaniatega.

Küllap on iga inimese lähikonnas mõni paar, kellel pulmad pidamata. Võib-olla on see jäänud tegemata rahapuudusel? Võib-olla saaks pühalt Nikolauselt idee, mida kinkida neile jõuludeks?

EELK KULLAMAA PÜHA JOHANNESE KOGUDUS

Kullamaa, Lääne-Nigula vald, 90701 Läänemaa, tel 5305 5761 (õpetaja), 527 3594 (juhatuse esimees)
kullamaa@eelk.ee, https://eelk.ee/kullamaa
Koguduse õpetaja Kari Antero Tynkkynen, juhatuse esimees Ants Lipu
IBAN: EE 881010602003964007 (SEB). Jumalateenistus igal pühapäeval kell 11

12

Kullamaa kiriku torni tipus särab taas kullatud rist

KAIRE REILJAN

11. juuni Lääne Elu, lühendatud

Tänavu 5. juunil peetud pühitsemisteennistuse alguseks oli Kullamaa keskuses sõidutee tihedalt autodega ääristatud ja kiriku peaukse ees valmis korvtõstuk, mis pidi risti ja tornimuna tagasi torni tippu viima. Kirik oli rahvast täis. „Sajandi suursündmus Kullamaal,” kõlas inimeste omavahelises vestluses ikka ja jälle. Lääne-Nigula vallavanem Mikk Lõhmus täpsustas, et tegemist on isegi poolteise sajandi suursündmusega, sest viimati sai sellist sündmust tunnistada 1869. aastal, mil vastvalminud kirikutorn sai esimest korda risti.

Päeva harukordsust toonitas ka piiskop Tiit Salumäe: „Täna võime olla ühe sündmuse tun-

nistajaks, mida räägime oma lastele ja lastelastele.” Kullakarva tornirist ja -muna olid kirikus vaatamiseks juba enne teenistuse algust. Niisamuti sai uurida lauale asetatud dokumente, mis ootasid tornimuna sisse paigaldatavasse kapslisse panekut.

„Optimistlikumad ütlevad, et need jäävad sinna kuni kaheksajaks aastaks,” ütles Kullamaa koguduse juhatuse esimees Ants Lipu. Need, kes kapsli kunagi lahti võtavad, leiavad sealt Eesti Kiriku, Lääne-Nigula vallalehe, Lääne Elu ja Eesti Päevalehe LP viimase numbri, Lääne praostkonna ajakirja Scripta Annalia. Kapslis on veel lühikokkuvõtte torniristi ajaloost, pühitsemistalituse kava ja annetajate nimekiri; koopia Voldemar Thomsoni 1869. aastal kirjutatud kirjast, mis pandi kapslisse, kui vastne

Kuldmuna Kullamaa kiriku tornis on uus, läbimõõt 87,5 cm. 118 cm kõrge rist on üle kullatud vana.

ILLIMAR TOOMET

tornikuppel sai risti ja muna. 1932 leidsid kirja tornikiivrit remontinud töömehed. Thomson kirjeldab selles 19. sajandi teise poole eluolu Kullamaal.

Kapslisse pandi ka tänapäevased ja vanad mündid 1860. aastaist, mil torn ehitati, ja 1932. aastast, mil tornikiivrit remonditi. Vanad mündid olid katkisest tornikapslist viimastel aastatel välja pudenenud ja kiriku ümbrusest kokku korjatud. „Üks päevakohane asi ka,” ütles Lipu ja näitas kirurgilist maski. „Selle võiks panna tulevastele põlvedele mõistatuseks.”

Kapslisse läks ka pühitsusteentistuseks valminud ürik, millele andsid allkirjad piiskop Tiit Salumäe, Lääne praost Kaido Saak, Kullamaa koguduse juhatause esimees Ants Lipu ja Lääne-Nigula vallavanem Mikk

Lõhmus. Suletud kapsli ja piiskopi õnnistuse saanud tornimuna viisid kirikust välja Rändmeistri töömehed.

Kuni töömehed kapslit tornimunasse kinnitasid ja muna torni tippu viisid, rääkis Rändmeistri juht Juhan Kilumets risti ja tornimuna restaureerimisest. Mullu kevadel alla võetud vana tornikuuli enam restaureerida ei saanud, kuid see vana kuul oli meister Rein Mõtusele eeskujuks uue tegemisel.

Uus, 87,5 cm läbimõõduga kuul koosneb 28 siilust nagu vanagi. Vana kuul oli raudplekist, uus on tsingist. Uue kuuli siilud on kokku needitud 600 roostevabast terasest neediga, vana kuuli siilud olid kokku joodetud.

118 cm kõrgune rist on Kullamaa kiriku vana rist. Rist oli heas korras, vaid mõni nurk oli

kahjustunud, nii et liitekohad joodeti veekindluse tagamiseks üle. Läbivad kuuliaugud parandati, kuid need, mis ei olnud läbivad, on ristil endiselt näha.

Enne kui Sille Siidirätsepa ja Anita Jõgiste said kuuli ja risti kuldama hakata, krunditi ja värviti need üle. Siidirätsepa sõnul kasutati kuldamiseks 8 x 8 cm suurusi kullalehti, mille kullasisaldus on väga suur – 23,75 karaati. Ühe kullakihi panek võttis aega neli tervet tööpäeva, kihte on aga kaks. Siidirätsepa sõnul on kuldamine püha ja rahulik tegevus, mis nõuab palju kannatust.

Risti restaureerimine ja kuuli valmistamine läksid maksma ligi 21 000 eurot, see summa tuli kokku muinsuskaitseamet, Soome Raahe sõpruskoguduse, Kullamaa koguduse ja annetajate

toel. „Annetajaid oli palju, mis näitab, et Kullamaa kirik läheb inimestele korda,” ütles Salumäe.

Kella 12.30 paiku alustas rist tõusu torni tippu ja kui kümme minutit hiljem rist oma kohale sai, tervitasid pealtvaatajad seda aplausiga. Pidulikku meeleolu aitas luua Kullamaa muusikaseksi sõprade orkester.

„Kogu see kevad on olnud teistsugune ning tornimuna ja risti ülespanek on ka sümboolne, tähistades uue aja algust,” ütles Lõhmus. Ta lisas, et viimase aasta jooksul on talle helistanud kümme inimest, kes on märganud risti puudumist kirikutornis. „See näitab, et mingid asjad on nii iseenesest mõistetavad, et me iga päev neid ei märkagi, aga kui neid pole, siis pannakse tähele ja inimesed muutuvad,” ütles Lõhmus.

Eesti piibel 300: juubeliaasta konverents Kullamaal

PIIBLIAASTA

10. oktoobril tähistati Kullamaal rahvusvahelist piibliaastat konverentsiga „Kiri algab kirikust, rahvas algab raamatust!”.

Piiblipäev algas õpetaja Kari Tynkkyneni hommikupalvusega Kullamaa kunagiste pastorite, meie kirjakeele ajalukku märkimisväärse jälje jätnud Heinrich Gösekeni ja Heinrich Gutsleffi mälestuskivi juures.

Konverentsi ettekande pidas ungarlasest filoloog Narva kolledžist dr Szilárd Tibor Tóth, kes kõneles teemal „Wastne Testament kui Tartu kirjakeele alustala: mõningaid detaile Eesti piiblitõlke ajaloost (1686–1905)”.

Piibliselti peasekretär Jaan Bärenson andis ülevaate rahvusvahelisest piibliaastast 2020 ja piiblitõlkimise seisust. Piibliselti

esimees Tiit Salumäe mõtiskles piibli ajaloo üle Eesti kultuuris.

„Täna jätkame pastori te Gösekeni, Gutsleffi, krahv Zinzendorfi ja teiste eelkäijate väsimatut tööd ja soovime anda eesti rahvale uue sajandi piibli hiljemalt aastaks 2039,” kinnitas Salumäe.

Kullamaal on aastaid piiblipäeva tähistatud. Heinrich

Gutsleff oli Kullamaal pastor aastail 1710–1747 ja tõlkis 1715 ilmunud Uue Testamendi eesti keelde.

Heinrich Gösekeni (Kullamaal 1641–1681) tähtsaim teos on 1660 ilmunud põhjaeestimurdeline käsiraamat eesti keele õppimiseks ja 9000 märksõnaga saksa-eesti sõnastik.

TIIT SALUMÄE

13

EELK LIHULA ELIISABETI KOGUDUS

Tallinna mnt 11, Lihula, Lääneranna vald, 90303 Pärnumaa, tel 5691 5347 (õpetaja), lihula@eelk.ee
Koguduse õpetaja Kaido Saak, diakon Meelis Malk, juhatause esimees Raili Küttmann
IBAN EE032200001120076599 (Swedbank AS)
Jumalateenistus pühapäeviti kl 11

800 aastat lahingust Lihula linnuse juures

MATI MANDEL

ajaloolane

2020. aasta 8. augustil täitis 800 aastat ühest olulisest sündmusest Lihula vanemas ajaloos. Siis toimus lahing Lihula hõivanud Rootsi kuninga väe ja saarlaste maleva vahel.

Mida on sellest lahingust täpsemalt teada?

Eellugu

Läti ja Eesti ala rahumeelne

8. augustil tähistati Lihulas ajaloolise lahingu 800. aastapäeva palvuse ja konverentsiga. Et palvusel osales ka Rootsi-Mihkli koguduse õpetaja Patrick Göransson, peeti palvus rootsi ja eesti keeles. Mälestati kõiki lahingus hukkunuid, loeti ette Rootsi Linköpingi piiskopi tervitus. Esines Lihula segaansambel Ei Või Olla.

RIINA SILDVEE

ristiusustamine algas teatavasti 1180. aastail. Aastatuhande vahetusel muutus see aga risti sõjaks. 1201. aastal oli piiskopiks määratud Albert von Buxhoeveden asutanud Riia linna. Sellest linnast sai eestlaste vastaste sõjakäikude peamine lähtekoht. Peamiselt Saksamaalt värvatud ristiõdijate organiseerimiseks asutati ka Mõõgavendade Ordu. 1208. aastal alustati Riist sõjakäike eestlaste vastu, kasutades seejuures ka eestlastega varem

sageli vaenus olnud latgalite ja liivlaste malevaid. Eestimaa ristiusustamisse sekkusid ka taanlased. 1219. aastal oli Taani kuningas Valdemar randunud suure laevastikuga Revala all (praegune Tallinn), võitnud raskest heitluses revalasi ja harjulasi ning alustanud piiskop Andreas Sunonise eestvedamisel Põhja-Eesti ristiusustamist.

1220. aasta kevadeks oli kogu Eesti mandri lõunaosa Riia piiskopi ja ordu, põhjaosa aga Taani kuninga võimu all.

Rootslaste ja saarlaste lahing

Samal ajal, 1220. aasta kevadel või varasuvel, sekkus Eestimaa jagamise ka äsja Rootsi kuningaks saanud 19aastane Johan Sverkersson. Kuninga laevastik maabus Matsalu lahe lõunakaldal ja hõivas Lihula linnuse. Kuningaga olid kaasas Linköpingi piiskop Karl Magnusson ja jarl Karl Kurt.

Rootslaste suhetest kohalike läänlastega pole midagi teada, ilmselt ei olnud need vaenulikud. Rootslased hakkasid Läänemaal rahvast ristima ja kirikuid ehitama. Kuningas käis ära ka Tallinnas taanlaste juures, kohut piiskop Andreas Sunonisega ning pöördus siis ise Rootsi tagasi. Kuninga vägi jäi aga Lihulasse.

8. augusti varahommikul maabus Lihula all suur saarlaste laevastik. Saarlased asusid linnust piirama. Rootslased väljusid linnusest ja algas väli lahing. Langesid jarl Karl Kurt, piiskop Karl ja kroonika teatel 500 rootslast. Mõnel üksikul rootslasel õnnestunud põgeneda ja taanlastele katastroofist teade viia. Varsti tulidki taanlased, leinasid hukkunud kristlasi ning matsid nad maha.

Rootsi edasisele ajaloole oli sellel katastroofil oluline tähtsus. Sealtpäele ei sekkunud rootslased mitmesaja aasta vältel Eesti sündmustesse, vaid pühendasid

tähelepanu üksnes Soome ristiusustamisele.

Mida ajaloolased juba teavad ja mida mitte?

Me ei tea, kustkaudu rootslaste laevastik Matsalu lahte saabus. Eesti juurtega Rootsi arheoloog Jonathan Lindström on avaldanud arvamust, et nad tulid Vormsi kaudu, kuhu tema arvates juba 1206. aastal oli tekkinud rootslaste asustus; et kuninga vägi sai sealt toidumooni ja informatsiooni ning purjetas siis Lihula alla. Praegu on see siiski vaid oletus. Vormsi varasema asustuse uurimisega pole seni tegeldud.

Lindströmi arvates oli kuningaväe tuumik Ölandilt pärit professionaalsed sõdalased, Eketorpi linnuse garnison.

Me ei tea veel, kus oli siis Lihula sadam, kas Kloostri mõisa all, Kirikuküla rannal või hoopiski Penijõe tollaegses suudmes.

Teame, et väli lahing toimus Lihula linnuse juures. Linnusest

lõuna pool tehtud kaevamistel on leitud isegi mõlema väe sõdalaste relvi.

Rootslaste hauad Lihulas on aga seni leidmata. Kui kuninga poolt kohapeale jäänud rootslasi polnud mitte 500, vaid kas või 400 või isegi 300, siis isegi sellise hulga surnute matmine oli keeruline. Linnusemäele neid matta ei saadud, sealsel paepinnal polnud siis kuigi palju mulda. Siinse kirjutise autor on varem arvanud, et nad võidi matta sinna kanti, kus asus praeguse Eliisabeti kiriku eelne kirik ja kus mullapind on paksem. Uuritud seda ala aga arheoloogiliselt ei ole. Mõistatusi niisiis veel jätkub.

Igatahes oli 800 aastat tagasi peetud lahing üks Lihula ajaloo tähtsündmusi.

2020. aasta 8. augustil tähistati seda sündmust Lihula Eliisabeti kirikus mälestusteenistuse ja Lihula mõisas ajaloo-konverentsiga.

EELK LÄÄNE-NIGULA PÜHA NIKOLAUSE KOGUDUS

Nigula tee 1, Lääne-Nigula vald, 90807 Läänemaa, tel 479 6658, laane-nigula@eelk.ee, www.eelk.ee/laane-nigula
Koguduse õpetaja Leevi Reinaru, juhatuse esimees Tiina Võsu, diakon Lev Lekarkin, õpetaja abilised Joel Reinaru ja Margus Pootsmaa. IBAN EE491010602004146002 (AS SEB Pank)
Jumalateenistus pühapäeviti kl 12

Lääne-Nigula kihelkonna ajaloo päev

TIINA VÕSU

Lääne-Nigula kihelkonna ajaloo päeval 6. septembril meenutati meie kogudusele ja kogukonnale olulisi töötajaid ning Vabadussõja ausamba avamise 90. aastapäeva.

4. septembril möödus 120 aastat Lääne-Nigula koguduse õpetaja Friedrich Pohlametsa sünnist. Sellest tegi pikema ettekande piiskop Tiit Salumäe.

Fr. Pohlamets sündis Võrumaal. Lääne-Nigula õpetaja kohale kandideeris ta 1931. aastal. Kui ta oli proovijutluse pidanud, läks Nigula rongijaama teadmise, et tagasi ta ei tule, siin nii luge maa.

Rong aga sõitis peatumata mööda, ta ei teadnud, et pidanuks käega märku andma. Hiljem rääkis, et see oli märk Jumalalt ja tal tuleb siia jääda. Nii ta jäigi – 51 aastaks.

Töö koguduses ei olnud alati kerge, oli neidki, kes talle vastu töötasid, mitu korda tahtis ta tagasi Võrumaale minna.

Pohlametsa mäletatakse hea sõnaga, ta külastas sageli oma koguduse liikmete kodusid, sõitis jalgratta ja hiljem mopeediga, seljas pikk tolmumantel. Tervise halvenedes jäi ta 1982 pensionile. Igavikku lahkus Pohlamets 3. märtsil 1987 Hiiumaal hooldekodus. Maetud Lääne-Nigula kirikuaeda.

Köster Ado Andre

Köstri ja koolijuhi Ado Andre sünnist möödus 140 aastat. Temast kui oma vanaisast rääkis ajaloolane Leho Lõhmus.

Ado Andre sündis 27. veebruaril (ukj) 1880. Pärast pedagoogiliste kursuste lõpetamist Sindi ministeeriumikooli juures sai temast 1899 Võnnu vallakooli õpetaja.

Ado Andre

2 × ERAKOGU

Friedrich Pohlamets

I maailmasõjast naastes jätkas ta tööd Taebla algkooli juhatajana.

1923 valiti ta Lääne-Nigula kiriku köstriks, seda ametit pidas ta 40 aastat.

Köstrina sai Andre ametipinna, Köstri talu, mis muutus kohalikuks vaimuelu keskuseks, kuhu leidsid tee Ernst Enno, Ants Laikmaa, Madis Küla-Nurmik jt.

Ado Andre suri 11. augustil 1969 ja on maetud Tallinna Rahumäe kalmistule.

Konverentsil meenutati ka Lääne-Nigula kiriku juures 14. septembril 1930 avatud Vabadussõja mälestussammast.

Päeva lõpetas ringkäik Lääne-Nigula kirikuaias, kus koduloolase Saamo Heldemaga käidi läbi ajalukku jälje jätnud inimeste hauad, neile süüdati mälestusküünlad. Oleme tänulikud neile!

Piia Stambergi loominguõhtu Lääne-Nigulas.

ERAKOGU

Loomingu- ja palveõhtu

Lääne-Nigula kirikus oli 17. oktoobril loomingu- ja palveõhtu, kus koguduse liige Piia Stamberg esitas koos bändiga esimest korda enda kirjutatud lugusid. Kontserdil kõlas kümme laulu, need on Piia pühendanud ja kirjutanud Jumalale Tema ülistamiseks. Laulud on valminud palves lootusega, et nad puudutaksid kuulajaid ja sütitaksid neis usuleegi. Laulud ja tunnistused, mis

kontserdil esitati, olid tõesti südamlilikud ja liigutavad.

Kontserdi teises pooles oli aeg palveks. Võis süüdata küünlaid kiriku ukse juures, valmis olid ka eestpalve abilised.

Pärast kontserti oli kaetud teelaud, külalised said korraldajate ja esinejatega veel koos osaduses olla.

LILLI ORAV
koguduse noortejuht

Kroonika

3. JAAN. Vabadussõjas võidelnute mälestuspäeva palvus.

5. JAAN. Soomest Rahu Sõna jutlustajad jumalateenistusel.

2. VEEBR. Kontsertjumalateenistus, Ekklesia koor Tallinnast.

16. VEEBR. Koguduse nõukogu koosolek, jumalateenistusel jutlustas EKBL pastor Eenok Palm.

20. VEEBR. EELK koguduste ja Lääne-Nigula valla ümarlaud.

23. VEEBR. Eesti Vabariigi 102. aastapäeva jumalateenistus, Eesti Rahvusmeeskoori kontsert.

13. MÄRTS. Algas koroonariiskide, jumalateenistusi jm tegevust ei toimu.

18. MÄRTS. Palvus kirikus ja kellade helistamine.

25. MÄRTS ja 1. APR. Palvus kirikus.

5. APRILL. Videoülekanne palmipuudepüha palvusest kirikus.

12. APRILL. Videoülekanne: ülestõusmispüha ristitee, palvus.

10. MAI. Emadepäev, jumalateenistused kirikus jälle lubatud.

1. JUUNI. Algas pastoraadi katuse II etapi remont.

5. JUUNI. Algas teeliste kiriku suvine projekt.

13. JUUNI. Pühapäevakooliaasta lõpetamine.

21. JUUNI. Küläs misjonär Tero Ruotsala.

23. JUUNI. Võidupüha palvus kirikus ja Vabadussõja ausamba juures.

24. JUUNI. Surnuaiapäeva Leedikülas ja Vedras.

6.-9. JUUNI. Life-laager Taebla koolis, jumalateenistus kirikus.

13. AUG. Pastoraadi katuse II etapi remondi lõpp.

20. AUG. Taasiseseisvumispäeva palvus kirikus.

30. AUG. Hõbeleer, teeliste kiriku projekti lõpetamine, kirikukohv.

3. SEPT. EELK koguduste ümarlaud Lääne-Nigula vallaga.

6. SEPT. Ajaloopäeva konverents kirikus.

26. SEPT. „Maale elama” päev, kirikututtavaks mitme meelega.

4. OKT. Algas pühapäevakooliaasta.

11. OKT. Lõikustänapüha jumalateenistus, koguduse koosviibimine; koguduse esindus Kuressaare kogudusel külas.

17. OKT. Loomingu- ja palveõhtu kirikus.

25. OKT. Misjonipüha, külas kaplan Peeter Paenurm ja misjonär Liisa Rossi.

19. DETS. Pühapäevakooli jõulupuu.

20. DETS. 4. advent, jumalateenistus, koguduse koosviibimine.

EELK MARTNA PÜHA MARTINI KOGUDUS

Martna, Lääne-Nigula vald, 90601 Läänemaa, tel 5809 3633 (õpetaja)
Koguduse hooldajaõpetaja Küllike Valk, juhatuse esimees Anu Huusi
IBAN EE051010602003962009 (AS SEB Pank)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 13

15

Martna sügislaad pakkus hinge- ja ihukosutust

KÜLLIKEVALK

koguduse õpetaja

Kaua oodatud rahvakogunemine sai Martnas toimuda alles sügisel, mil 10. oktoobril löödi kirikuesisel parkimisplatsil valla sügislaad. Et kevadine rohevahetuslaad jäi koroonahirmus pidamata, saime kevadise ja sügisese laada ühte liita ning pidada maha Martna suurlaada.

Oleme kaubelnud laadal kõige hobusesõnnikust õunteni, aga sel aastal on teisiti. Ei olnud laadal müügil ühtki õuna ja hobusesõnniku ostuks sõlmiti kokkuleppeid, nii et kaup anti üle väravamüügil otse tootjalt tarbijale. See-eest üllatasid Hagerist pärit Pai pagari kohupiimarullid, plaadikoogid, pirukad ja saiad; ka lapsed, kes tõid müüki oma küüliku. Pesakond ei mahu enam lihtsalt puuridesse ära!

Martna sügislaad.

KOGUDUSE FOTOKOGU

Müüjaid oli teisigi. Kaubeldi käsitöö ja hoidistega, suitsuliha ja -vorstiga, keraamika ja kartuliga. Taas olid lapsed kohapeal omakasvatatud tomatite ja paprikatega. Müügiks läks ka koorem mitmesuguseid taimi ja istikuid.

Laadaliste tuju hoidsid üleval just selleks hommikupoolikuks

lahtunud vihmasadu, soe kuldne sügispäike ja lustlik laadamuusika, mida aitas valida Heveli Veersalu. Tõmbenumber oli ka traditsiooniline laadasupp. Kohalike seas levis veel enne laada algust nali, et supisõõmiseks tuleb võtta kaasa oma nuga ja kahvel, sest supp on ju nii tihe. Sel korral sai supi ka lusikaga

kätte, maitstes ikka ülihästi ja sai peaaegu otsa.

Suure töö laadaliste kokkukutsumisel tegi kohalik talunik ja väiketootja Indrek Urbas. Koguduseliikmed Hardo Söderholm, Anu Raagmaa ja Reelika Toom aitasid nõu ja jõuga. Laada ajal oli kogudusemajas avatud ka diakooniamüük, sinna oleme toonud uut kaupa Eesti Uuskasutuskeskuse abiga. Diakooniamüügi perenaine on Sirje Sannik.

Külalised Tallinna Kaarli kogudusest tõid külakostiks hulga ilusat ansambli laulu. Kaarli koguduse noorteansambel Maarjan Toompere juhatusel esitas Eesti heliloojate loomingut, spirituaale, rahvamuusikaseadeid. Kontsertmeister oli Kaarli koguduse kontsertkoori dirigent Pärtel Toompere.

Kohtumiseni Martna kevadlaadal!

Ackermanni rahvas tegutseb taas

KÜLLIKE VALK
koguduse õpetaja

Kolme aasta eest saime kutse tulla Tallinna toomkirikusse, et saada aimu suurest kunstiajaloo uurimistööst – Toompea meistri Christian Ackermanni töödest Põhja- ja Lääne-Eestis.

Väikese Martna koguduse esindajatena olime üllatunud ja evelil, et meiegi kirikus on suure kunstniku imetusväärt loomingut. Tiina-Mall Kreem kunstimuuseumist ja Hilikka Hiip kunstiakadeemiast tut-

vustasid projekti, mis algas EELK esinduskirikus Toompeal.

Kui töörühm teada andis, et edasi algavad uuringud juba maakirikutes, hõiskas Martna rahvas: „Järgmine peatus – Martna!” 2017. aasta mais uuriti ja sondeeriti Martna kiriku skulptuure, vaadeldi neid lähedalt ja kaugelt. Puidust skulptuure tulid uudistama Martna lapsed ja täiskasvanud, sest tavaline kirikuline ei saa neid kujusid nii lähedalt ju mitte kunagi vaadata.

Lapsed said arvata, mis värvi võiksid olla tegelaste riided,

juuksed ja silmad. Uurijad jäid samuti rahule. Martna kirikus olevad Ackermanni taiesed on heas korras ja sondeerimisel leitud värviküllus tegi rõõmu neilegi.

Nüüd on Martna kirikust Tallinna Niguliste muuseumisse ajutisele hoiule antud viis kuju.

Ackermanni tööde näitus avatakse 5. ja küllastajatele 6. novembril.

Avatuks jääb see järgmise aasta kevadeni. Tallinna näitusel on aardeid ka Lihula ja Karuse kirikust.

Altariseinalt võetakse maha Moosese kuju, et viia see Niguliste kirikusse näitusele. KOGUDUSE FOTOKOGU

EELK MIHKLI MIIKAELI KOGUDUS

Mihkli, Lääneranna vald, 88421 Pärnumaa, tel 5305 5761 (õpetaja), mihkli@eelk, www.eelk.ee/mihkli
Koguduse õpetaja Kari Tynkkynen, diakon Meelis Malk, juhatuse esimees Targo Pikkmets
Koduleht: <https://mihkli.eelk.ee/>, koguduse Facebook: Mihkli Miikaeli kogudus
IBAN EE53101090200832007 (AS SEB Pank). Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 14

16

Kari Tynkkynen: õpetaja on vaid telefonikõne kaugusel

TRIINU PIKKMETS
REET PIKKMETS

1. juunist on Mihkli Miikaeli koguduse õpetaja Kari Antero Tynkkynen.

Palun räägi natuke endast.

Olen sündinud 1966 Ida-Soomes Savonlinnas, seal käisin koolis ja läksin 18aastasena Helsingisse noortetööd õppima. 1989 hakkasin oma praeguses Turu Miikaeli koguduses noortetööd koordineerima.

1994 tulin esimest korda Eestisse – Mihkli koguduse juurde, olin diakonina Gustav Maaranna abiline. Mõne kuu pärast, kui Lihula õpetaja Endel Apsalon mujale läks, anti mulle ka Lihula kogudus teenida.

1995 jätkasin tööd Turus. Pärast ema surma läksin 2001. aastal misjonikursusele. Tahtsin minna Aafrikasse tööle. Lõpuks olingi Keenias ja Sambias kokku

Kari Tynkkynen pälvis mullu Haapsalu koguduse teenetemärgi, sellest sügisest teenib ta Mihkli ja Kullamaa kogudust.

ARVO TARMULA

kolm aastat. Minu ülesanne oli noortetöö koordineerimine ja diakooniatöö. Olin ka piiblikoolis õpetaja, seal käisid need, kes tahtsid kirikuõpetajaks saada.

Esimese koguduse sain kalurikülas Chanyanyas. Mõtlesin, et Jumalal on hea huumorimeel, saadab kalaallergilise kirikuõpetaja kalurikülla.

Sambias tulin ära 2005. Praegune piiskop Tiit Salumäe oli siis Läänemaa praost, käis mul Sambias külas ja ütles, et Läänemaale on õpetajat vaja.

Ütlesin: hea küll, kui meie misjoniselts saadab, siis tulen. Teenisingi Ridalas ja Martnas aastani 2014.

Siis olin paar aastat Paides ja 2016 läksin Soome tagasi. Nüüd olen 1. juunist Mihkli ja Kullamaa koguduse õpetaja, misjonäri lähetusleping on mul neljaks aastaks.

Ja jälle Mihklis!

On väga hea meel, et saan Mihklis teenida. See oli minu esimene kogudus, kuhu Eestis 26 aastat

tagasi tulin. Teine tore asi on, et Turu Miikaeli on Mihkli sõpruskogudus, mõlemad peangel Miikaeli nimelised. Hea on ka, et Mihklis on juba varasemast ajast tuttavaid inimesi.

Olin kunagi mõelnud oma elu nõnda, et teen Soomes sisemisjoni ja välismaale ei lähegi. Enda meelest ma keeli ei oska ja võõraid kohti ka ei tunne. Siis andis Jumal mulle Eesti südamesse. Ütlesin Jumalale: kui kutsud, siis anna mulle keel ja vajalikud oskused. Tema on seda teinud ka.

Millega tahad Mihkli koguduses esmajoones tegelda?

Kui me laste ja noortetööd ei tee, kust meie kirikulised tulevad? Kui läksin Sambias noorteõhutatud pidama, ostsingi jalgpalli, siis oli tuhat noort kohal. Mis on see pall siin Eestis, et saaksime rahva liikuma? Kuidas olla selline kirik, mis huvitab paljusid, et igaüks tunneks – ta on teretulnud, mitte et kirik puudutab vaid üht osa rahvast, meenutades pigem kinnist klubi? Kuidas andeid, mida Jumal

on meile kõigile andnud, võiksid inimesed kasutada kiriku ja kogukonna heaks?

Tahaksin olla terve kogukonna kirikuõpetaja, vanemate inimeste ja noorte õpetaja. Et need, kes ea või muu takistuse poolest ei saa kirikusse tulla, võiksid olla kogudusega ühenduses. Näiteks saaks õpetaja koduküllastustel armulauda jagada, sünnipäevadel õnnitleda ja külastada neid koguduse poolt.

Elan Haapsalus, aga mis selles! Helistada saab alati. Mihklis

olen pühapäeviti kaks korda kuus ja iga kolmapäeva hommikul on pastoraadis õpetaja vastuvõtt.

Kas sul on elus eesmärke, unistusi?

Mu süda jäi Aafrikasse, aga suhkruhaiguse pärast ei saadeta mind enam nii kaugele tööle. Unistusi peab ikka olema. Kas need täituvad, on juba teine asi. Mul on üks valge kass, Mamma nimi. Kena, aga tugeva iseloomuga. Sobib kirikuõpetajale, saan õppida

leplikkust ja andeksandmist. Üks unistus on elada suures pastoraadis, kus kassil on ruumi vastuvõtt.

Mida öelda inimestele, kes kirikusse harva juhtuvad?

Inimesed võiksid tulla kirikusse ka muul kui ainult jõulude ajal. Vaadata, mida kirik pakub, tutvuda õpetajaga. Õpetaja oskab rääkida ka muudel teemadel kui ainult usuasjadest. Ja nagu juba ütlesin – õpetaja on ainult telefonikõne kaugusel.

FACEBOOK

Pikavere palvemaja 190

Nagu ikka augusti esimesel pühapäeval, tänavu siis 2. augustil, tähistasime Pikavere palvemaja aastapäeva 190 aastat tagasi ehitatud palvemajas.

Kui viimastel aastatel on aastapäevalisi olnud 20–25 ringis, siis seekord oli rahvast üllatavalt rohkesti, lähedalt ja kaugemalt tulijaid üle 50.

Alustasime päeva jumalateenistusega, teenis õpetaja Kari Tynkkyne. 2020. aasta jaanuaris igavikku lahkunud usuõde Elviine Niitu mälestasime lauluga „Noa laev“, mida ta ise tavatses palvemaja aastapäevadel laulda. Lõunat jagasid tublid perenaised Aino, Laidi ja Tiina. Seejärel

Pikavere palvemaja 190. aastapäeva tähistamine 2. augustil. FACEBOOK

kuulasime tervitusi ja sõnavõtte külalistelt teistest EEVK palvemajadest ja mujalt ning muusikat Blowersite pereansamblist Elualikas. Oma osavõtuga rõõmustasid meid ka praost Kaido Saak ja piiskop Tiit Salumäe, kes andis Silvi Lootsmannile üle EELK aukirja pikaajalise ustava töö eest koguduses ja palvemajas.

2. augusti loosungisalm 5Ms 32: 7 ütleb: „Meenuta muistseid

päevi, pane tähele aastaid põlvest põlve! Küsi oma isalt, et ta jutustaks sulle, oma vanadelt, et nad räägiksid sulle!“ See salm oli mitme aastapäeval kõnelnu mõtete aluseks. See tuletab meile meelde Jumala armastust patuste inimeste vastu, et Jeesus Kristus on meid kõiki oma ristisurmaga päästnud patust ja hukatusest.

SILVI LOOTSMANN

17

Kirikukontserdid

- 1. okt. „Sügis orelihelidega Mihkli kirikus“. Esines organist ja helilooja Toomas Trass.
- 17. juuli. „Fantasia rustica“. Ines Maidre orelil, Leena Laas viiulil.
- 7. juuni. Kontsert sarjast „Mu süda, ärka üles“. Maris Lend (flööti ja orel), Tatjana Timofejeva (sopran).

EELK MÄRJAMAA MAARJA KOGUDUS

Pärnu mnt 26, Märjamaa, 78301 Raplamaa, tel 511 8419, marjamaa@eelk.ee, www.eelk.ee/marjamaa
Koguduse õpetaja Illimar Toomet, juhatuse esimees Neeme Laurits
Kantselei avatud K, N kl 10–13
IBAN EE942200221045598835 (Swedbank AS), EE651010802004844007 (AS SEB Pank)
Missa pühapäeviti kl 11, kolmapäeviti kl 18.30, esmaspäeviti, teisipäeviti, neljapäeviti ja reedeti kl 7.30

Kriisiajal jumalateenistused ära ei jäänud

ILLIMARTOOMET

koguduse õpetaja

Foto Roomas üksi üle väljaku kõndivast paavst Franciscusest oli üks meeldejäävamaid pildilisi elamusi kevadisest pandeemiast. See oli pärast 4. sajandi algust esimene kord, kui ülestõusmis-pühäl ei peetud Roomas avalikku missat. Ka Eestis olid pühakojad paljudes paikades suletud, kirikulised said jumalateenistustel osaleda interneti vahendusel.

Sellises olukorras tasub meelde tuletada, mis teeb kirikust kiriku. Oleme *ekklesia*, Jumala poolt kutsutute kogu. Ka eestikeelne sõna „kogudus“ tuletab meile meelde vajadust reaalse kokkusaamise järele. Issand on töötanud olla omadega iga päev kuni maailmaajastu lõpuni (Mt 28: 20). See ei tähenda, et „vahepeal mitte, aga lõpus jälle“. Kirik ei saa ennast „pausile“ panna. Kui ta seda endale siiski lubab, asetab ta ennast teadlikult

olukorda, mille kohta Issand küsib, kas Ta tagasi tulles „leiab usku maa pealt“ (Lk 18: 8). Kirik peab saama kirikuks, olema kirik ja jääma kirikuks alati, püsivalt, kõikide tema kätte usaldatud armuvahenditega – mitte mingit miinimumprogrammi järgides ega alles siis, kui peaksid tulema jälle paremad ajad.

Ilmselt ei olnud Märjamaa kogudus ainuke, kus ei jäetud ära ühtki missat. Avalikult teatati kiriku lahtiolekust palvetamiseks

tavapärasel jumalateenistuse toimumise ajal nii pühapäeval kui ka argipäeviti, kuid kohaletulija leidis eest missa. Tavapärase paarikümne osaleja asemel kogunes pühapäeviti kümmekond inimest, kes istusid kirikus üksteisest eraldi ja armulauale tulid ühekaupa.

Küllap olid kevadel, kui leviva haiguse toime oli alles tundmatu, ettevaatusabinõud paljuski kohased. Nüüd oleme kogemuse võrra rikkamad.

ILLIMAR TOOMET

Jõulusõime juures on Kairi Paunmaa (vasakult), Hele Ueson, Riina Toomet ja Virve Toimetaja.

Jõulusõim

Püha Franciscus Assisist on teadaolevalt esimese jõulusõime „autor”. Aastal 1223 Kesk-Itaalias Greccio ühes koopas loodud pilt koosnes sõimes lebavast Jeesuslapse nukust, elavast härjast ja eeslist. Franciscuse igatsus oli lohkava mammonakultuse keskel tuua jõulupühal esile vastsündinud Õnnistegija. Jah, tõesti, kaheksa sajandi tagust kristlikku Itaaliat vaevasid samad hädad, mis tänapäeva postkristlikku Eestit.

Jõuludeks 2019 valmis jõulusõim ka Märjamaa Maarja kirikus. Kui Jeesuslapsena kasutati valmisnukku, siis elusuuruses Maarja ja Joosepi kujude ja sõime valmistamine nõudis tegijailt – Riinalt, Virvelt, Helelt, Reedalt, Kairilt ja Martinilt – päris palju nuputamist ja näpuosavust. Jõuluõhtul aga tervitas kirikulisi ehitud kuuse kõrval ka Püha Perekonnd.

Märjamaa kiriku jõulusõim ei ole veel valmis. Järgmistel aastatel ootavad tegemist karjased ja kuningad, laudaloomad, kaamelid ja inimlikud kingid: kuld, viiruk ja mürr. Kõige keskmes on taevane kink – Õnnistegija Jeesus Kristus.

ILLIMAR TOOMET

Märjamaa kiriku lühter sai oma kohale tagasi

ILLIMAR TOOMET

koguduse õpetaja

5. märtsil tõsteti oma kohale tagasi Märjamaa kiriku renoveeritud lühter. Kiriku keskel asuv valgusti torkab silma tava-pärasest erineva kujuga. Eriline on ka lühtri lugu.

Enne Teist maailmasõda oli Märjamaa kirik Läänemaa üks eesrindlikumaid: esimene elektrivalgustus ja esimene elektriküte Läänemaa kirikutes, uus orel. Kogu see ilu ja uhkus, rääkimata Christian Ackermanni meisterdatud altariseinast hävis sõjatules 1941. Sõja ajal suudeti paigaldada ajutine katus, kuid kirik jäi aastateks tühjaks. Kogudus käis koos vennastekoguduse palvemajas. Uuemad ajad saabusid pärast Stalini surma 1953. Uues, pisut vabamas õhkkonnas sai võimalikuks kiriku taastamine. Koguduse oma vahenditega ja riigipalgal olnud asjatundjate nõul sai kirik 1956–1958 tagasi oma väärika – ehkki mitte endise – ilme. Loomulikult ei saanud taastada 17. sajandi altariseina, selle asemele seati Viru-Jakobi kirikust pärit altarisein. Ka 19. sajandil valminud ja kirikuruumis domineerinud kahekordsed rõdud taastati peaaegu kolm korda väiksemana, nii said paremini nähtavaks kiriku suurepärased siseproportsioonid. Tulekahjus hävinud oreli aseme-

Juhan Puusepp paigaldab lühtrit.

ILLIMAR TOOMET

le ehtas kiriku taastamist juhtinud koguduse õpetaja Hartvig Helilaid aastail 1960–1962 uue oreli. Ühe hinnalise kingituse sai kogudus 1959. aasta leerilastelt. Toona leeris käinud 62 konfirmeeritavat kinkisid kirikule lühtri. Ajaloolaste hinnangul on see valminud 19. sajandi teisel poolel.

Tänavu võeti ette lühtri renoveerimine. Meister Juhan

Puusepa käe all valgusti puhastati, paigaldati uus juhtmetistik ja elektriküünlad. Tööks koguti annetusi, toetajate hulgas oli ka omaaegseid leeritatuid ja nende järeltulijaid.

Märjamaa kirikus on see juba teine lühtri taastamine, aasta tagasi võeti samasugune töö ette kooriruumi lühtriga. Algaval talvel on kavas jätkata kiriku ukse juures oleva lühtri korrastamist.

EELK NOAROOTSI PÜHA KATARIINA KOGUDUS

Pürksi/Birkase küla, 91201 Noarootsi, Lääne-Nigula vald

noarootsi@eelk.ee, <http://www.eelk.ee/noarootsi>, FB-s Noarootsi kogudus

Koguduse hooldajaõpetaja Leevi Reinaru (tel 5649 8724), juhatuse esimees Tiit Tulvik (tel 5904 5949)

IBAN: EE862200001120110413, BIC: HABAE2X

Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 14 Noarootsi kirikus, kuu 4. pühapäeval kell 16 Rooslepa kabelis

TIIT TULVIK

juhatuse esimees

Ilusa ja lihtsa numbriga 2020. aastaks olid meil kõigil oma mõtted ja plaanid, aga keegi ei osanud arvata, et sellest tuleb üks väga teistmoodi aasta. Noa-

rootsi kiriku ukseid olid lahti ka nõukogude ajal, aga tänavu oli kõik teistmoodi. Kirikute ukseid olid kinni.

14. veebruaril külastas Läänemaa ja Noarootsi Rootsi parlamendi spiiker Andreas Norlén, kuni järel tähtsuselt teine mees

riigis. Norlén kohtus Noarootsi gümnaasiumi õpilastega. Noarootsi kiriku ja pastoraadi juures ootasid kõrge külalisega kokkusaamist kohalikud eestirootslased ja koguduse juhatuse liikmed. Spiiker oli huvitatud kohalike elulust, koguduse tegemistest. Juttu

oli ka Noarootsi legendaarsest kirikuõpetajast Sven Danellist.

20. veebruaril tähistasime Eesti Vabariigi aastapäeva koos Noarootsi koolidega. Pürksi kultuurimajas oli aktus ja käsitöönäitus. Pidasime palvuse ja viisime lilled Vabadussõja ausambale.

Tänavu oli kõik teistmoodi

Siis tuli koroonaviirus ja eriolukord. Õnneks tohtis õues liikuda ja toimetada. Märtsi lõpus saime muinsuskaitseameti toetuse ja Heiki Hanso abiga Noarootsi kiriku ümbert maha võtta ohtlikud puud. Surnuaia vanad, uhked hauaplatsid ei ole enam puude varju peidetud ja kui valgeks ning avaraks muutus kirikuaed!

Jumalateenistusi pidada ei tohtinud, aga hea, et meil on digiajastu. Saatsime koguduse liikmetele meilitsi videotervitusi ja -palvusi. Panime need ka koguduse Facebooki-lehele. Huvitav oli jälgida videovaatajate arvu – see oli palju suurem, kui tavaliselt on pühapäeviti kirikus inimesi.

Mullu käisime külas Esbo rootsikeelsel kogudusel, kellega on meil aastaid tore koostöö. Sellel suvel oli nende kord meile külla tulla, aga see jäi koroonapuhangu pärast ära.

Palju aastaid on 23. juunil toodud võidutuli Vabadussõja ausamba juurde, kuid tänavu oli see küsimärgi all. Õpetaja Leevi Reinaru otsustas siiski, et teeb võidupüha puhul palvus-meenutushetke. Pärast said kõik koduse jaanilõkke süütamiseks tuld kaasa võtta.

Arborist Heiki Hanso abiga võeti Noarootsi kiriku ümbert maha ohtlikud puud.

FACEBOOK

Et viirus hakkas vastu suve taganema, sai pastoraadis taas avada Noarootsi infopunkti, lahti oli ka käsitööpood Hein. Tänavu oli väga palju külastajaid Eesti eri paigust.

Üle kümne aasta on Noarootsi kogudus ja Riguldi-Noarootsi kodukandiühing teinud koostööd. Igal aastal juuli alguses korraldavad eestirootslased Rooslepa oma kodukandinädala, mille juurde käib ka kontsertpalvus Rooslepa kabelis. Sel suvel läks teisiti – eestirootslased ei pääsenud oma kodukohta. Sellele vaatamata

pidasime 12. juulil kontsertpalvuse Rooslepa kabelis ja mõtlesime Rootsi sõpradele Riguldi-Noarootsi kodukandiühingust.

29. augustil oli koos suvelõpulaadaga juba viiendat korda kirikuseiklus. See on muutunud väga populaarseks. Kirikuseiklejad oli Noarootsi kirikus Haapsalust, Noarootsist ja Valgast. Kirikuseiklejad saavad tutvuda kirikuga, saavad teada, mida tähendavad kirikutekstiilide, sh kirikuõpetaja rõivaste värvid, mis on armulaud, kuulata kiriku helisid, otsida kirikus olevaid asju/esemeid jne.

26. septembriks plaanisime Noarootsi koguduse osalemist „Maale elama” päeval, kuid see jäi tavapärasel viisil pidamata. Lõpetasime Noarootsi kandi „Maale elama” päeva siiski – Nõva ja Saue kirikukoor andsid Rooslepa kabelis ühiskontserdi.

Mida see eriskummaline aasta meile õpetas? Kindlasti seda, kui vajalikud on päris kohtumised ja päris suhtlus; kui suur väärtus on päriselt kellegagi kokku saada. Püsigem terved ja olgem hoitud!

EELK NÕVA PÜHA OLEVI KOGUDUS

Nõva, Lääne-Nigula vald, 91101 Läänemaa, tel 521 8467 (õpetaja), 5621 4381 (juhatuse esimees)

nova@eelk.ee, <http://nova.eelk.ee/kogudus>

Koguduse õpetaja Peeter Krall, juhatuse esimees Silja Silver, jutlustaja Aino Aarniste

IBAN EE702200001120116909 (Swedbank AS). Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 11

Nõva Püha Olevi kiriku uus hingamine

PEETER KRALL

koguduse õpetaja

Nõva kiriku täpse vanuse üle on palju vaieldud. Kirikuhoone seinte dendrokronoloogilise uuringu kohaselt on pühakoja seinapalgid raiutud 1750. aasta talvel. Kirikusaali seinte algselt lihtne, vooderdamata ja värvimata rõhtpalkidest lahendus püsis sellisena sajandi ning kaeti alles 19. sajandi lõpul ümberehituse ajal õhukeste siledade laudadega. Samast ajast pärinevad ka tänini säilinud altar ja kantsel, orelirõdu ning pabervitraažid idaseina akendes.

Pühakoja ehitusaegne lagi säilis vaid altariruumi kohal,

Nõva kiriku idakülje aknaid kaunistavad Eestis ainulaadsed pabervitraažid, nende restaureerimine tõi tegijale muinsuskaitseameti aastapreemia.

ILLIMAR TOOMET

saali kohal tõsteti see kõrgemale, et orel rõdule ära mahuks. Interjööri põhjalikust uuendamisest

pääsesid vaid lõhestatud ja seejärel kirvega tahutud palkidest põrand ning kirikupingid, mis

naistepolel, erinevalt meeste pinkidest, on siiani seljatoeta.

Uue näo sai kirik 1971. aastal, mil seinad ja lagi kaeti vineeritahvlitega ning põrand puitkiudplaadiga. Nii püsis kirik rohkem kui veerand sajandit.

2012. aastaks olid kiriku kandekonstruktsioonid deformeerunud ja katus lekkis. See aasta oli pühakoja ajaloos pöördpunkt – algas põhjalik restaureerimine. Tööd asus teostama OÜ Rändmeister, kiriku poolt sai eestvedajaks koguduse esimees Silja Silver. Esmalt saadud rahastuse toel proteesis seinte alumiised raiekorrad ja restaureeriti tornikiiver. Aastail 2014–2015 restaureeriti katusekandmik,

löödi ja tõrvati uus laudkatus. 2018–2019 parandati ja värviti fassaadilaudis.

Kui restaureerimise ajal plaadid eemaldati, sai nähtavaks ruumi ajalooline interjöö. See mõjus veenvalt tervikliku ja valmina. Koguduse soovil loobuti suures osas interjööri projektijärgsest kujundamisest, avatud pindadel otsustati teha vaid hädavajalikud parandused ja värvimine. Liigniiskusest pehastunud seinalaud või lauatsad asendati vanade laudadega. Põrand oli heas korras, kuid osa põrandalaudu,

mis vajusid käimisel, tõsteti üles ja kinnitati tihendatud alustaladele. Nii sein- kui ka laelaudis puhastati pealmisest kriidivärvist, sügavamaid lauakonarusi tuli puhastada skalpelliga, käitsi. Üldpuhastusest jäänud tolm ja valkjas värvikirme eemaldati seintelt taignakummiga.

Põhja- ja lõunaseina akende, aknalengide, aknaavade raamistuse ja siseuste lengi värvimisel lähtuti projektis antud värvidest. Põranda viimistlemisel loobuti vahatamise või õlitamise mõttest ja otsustati jätkata põranda hool-

damist vee ning roheline seebiga.

Suurt tähelepanu pälvisid lõppeval aastal kirikuhoone idakülje aknad. Neid kaunistavate, Eestis ainulaadsete pabervitraažide restaureerimine tõi tegijaile muinsuskaitsemeti aastapreemia. Vitraažid on valmistatud kahe klaasikihi vahele pandud imeõhukesest, ajahamba toel juba peaaegu tolmuks muutunud paberist. Nende korrastamine oli konservatoreile tõsine proovikivi. Eeskujulikult konserveeritud vitraažid säravad nüüd taas

terviklikult korrastatud ning südamega hooldatud kirikus.

Nõva kiriku ennistustöö käigus teostus seal terviklik ja tasakaalustatud interjöö, mille viimistlus on eksponeeritud rõhutatult ajaloolisena.

Kuningas Saalomon on öelnud: „Kui Issand ei ehita koda, tühja vaeva näevad siis ehitajad temaga.” (Ps 127: 1) Nõva pühakojas juures on Issanda ligioli ikka lähedal ja tunnetatav olnud. Koguduse sügav tänu Temale ja kõigile Tema maistele abilistele!

EELK PIIRSalu KOGUDUS

Piirsalu, Lääne-Nigula vald, 90902 Läänemaa, piirsalu@eelk.ee
Koguduse hooldajaõpetaja Peeter Krall (tel 521 8467), juhatuse esimees Maie Hinnol (tel 5691 6726)
IBAN EE222200001120167631 (Swedbank AS)
Jumalateenistus kuu 2. ja 4. pühapäeval kl 13.30

Õhus on häid uudiseid

PEETER KRALL

hooldajaõpetaja

Piirsalu kogudus on lõppeva aastaga toime tulnud tasa ja targu. Kiriku ja kogudusemaja eest hea seisval Maie Hinnol sai tänavu koguduse esimehena täis juba kaks tosinat aastat. Kohalik kogukond on Maiega harjunud ega taju põhjust muutusteks, aga aeg on halastamatu ja mida aasta edasi, seda pingsamalt vaatab see väike naine mantlipärija järele.

Koguduses on ühtmoodi tähtsad kõik ametid, kui neid Jumala auks täie pühendumusega täita. Oma esimeses kirjas õpetab meid apostel Peetrus: „Teenigu igaüks teisi selle andega, mille ta on saanud, nagu Jumala mitmesuguse armu head majapidajad.” (1Pt 4: 10)

Piirsalu kiriku kellamehe ametit peab juba mõnda aega Rein Liiv. Hingesoojendav on kogada, millise pühendumusega see aastatuhande vahetusel usu le tulnud mees oma ülesannet Jumala ees täidab. Jumalateenistuste eel ja järel kajab kirikukell üle küla, saates maailma oma aegumatu sõnumi: „Kel kõrvad on kuulda, see kuulgu...”

Piirsalu koguduse viieliikmeline juhatuse on peamiselt kahe pere käes: peale Maie ja tema abikaasa Raivo kuulub sellesse

ka Risti kooli muusikaõpetaja ja koguduse organist Ivi Küla koos abikaasa Vello Külaga. Kaalukeeleks on juhatuse viies liige Maret Liiv ja ameti poolest juhatusse kuuluv hooldajaõpetaja. Ivi teenida on ka Kullamaa koguduse muusikatöö. See, kuidas ta oma tunde ja minuiteid kutsetöö, kodu ja kirikutöö vahel jagada oskab, on sügavat lugupidamist väärt.

Talvel peetakse Piirsalus jumalateenistusi kogudusemajas. Et seda ammu amortiseerunud hoonet kuidagi üles soojendada, pidi Maie mitu päeva varem pliiti ja ahju kütma. Leevendus sellele vaevale sai teoks sel kevadel: hoonesse telliti õhksoojuspump, mis annab nüüd sealsesse saali soojust.

Häid uudiseid on õhus veelgi. Asjaajamine käib, et kirikusaali seinu kaunistavate ajalooliste graafiliste lehtede koopiad saaksid värskendust. Seegi töö nõuab põhjalikku ettevalmistust: Läänemaa muuseumis hoitavate originaalide digitaliseerimist ja koopiate valmistamist; nende raamimist 350 aasta vanustesse puitraamidesse.

Liikuma on hakanud ka kiriku katuse kauaoodatud remont, kavas on alustada altari- ehk kooriruumi katusest. Projekt on olnud ootel juba aastaid, aga nüüd on lootus saada n-ö katuseraha.

Kel kõrvad, see kuulgu! Piirsalu kiriku kellamees Rein Liiv töö. PEETER KRALL

Oma kirjas roomlastele õpetab apostel Paulus: „Olge rõõmsad lootuses, vastupidavad viletsuses, püsivad palves!” (Rm 12: 12) Piirsalus on tavaks lõpetada jumalateenistus koraali-

ga „Hoi, Jumal, Eestit”. See on koguduse eestpalve meie riigi eest.

Tulevik näitab, kas Jumalale on meelepärane, et see riik kogudusele omakorda abikäe ulatab.

EELK RIDALA PÜHA MAARJA-MAGDALEENA KOGUDUS

Kolila küla, Haapsalu linn, 90411 Läänemaa, tel 5809 3633 (õpetaja)
ridala@eelk.ee, www.eelk.ee/ridala, ridala800.ee. Koguduse õpetaja Küllike Valk, juhatuse esimees Ülle Kariler
SEB EE021010022083660008, Swedbank AS EE912200001120200048
Jumalateenistus igal pühapäeval kl 15

Suurte juubelite nädal Ridalas

KAI KRAUS

koguduse liige

Sel suvel oli Ridala mäel üks nädal, mis erines kõigist teistest. 22.–26. juulini tähistati Ridala Püha Maarja-Magdaleena koguduse esmamainimise 800. ja kiriku 750. aastapäeva.

Jaanipäevast alates oli kiriku kooriruumis näitus õp Toomas Pauli elust ja tegevusest. Pastoraadi suures saalis oli vitraažide väljapanek ja käsitöönäitus. Imeline oli näha Dolores Hoffmanni töid säramas pastoraadi valgusküllases talvekirikus. Ridala naiste vöökirjad ja rahvariided ning Haapsalu salli õrnad mustrid oli käsitöönäituseks säätanud Haapsalu pitsikeskuse juhataja Mirje Sims.

Madlipäeval, 22. juulil, kolmapäeval, oli pidustuste sissejuhatuseks Ridala kirikus jumalateenistus. Koos Ridala koguduse õpetaja Küllike Valguga teenisid baptisti koguduse pastor Ethel Suurküla ja Haapsalu koguduse abiõpetaja Kristo Hüdsi. Külaliste hulgas oli koguduse endine õpetaja Peeter Paenurm abikaasaga. Ta meenutas oma teenimisega Ridalas ja madlipäeva tähistamist.

Teenistuse lõpus oli kiriku kellatorni kaetud kohvilaud.

Põnevate lugude päev

Neljapäeva alustasime varakult ajalookonverentsiga. Mati Mandel tutvustas muinas- ja keskaja leide Läänemaalt. Villu Kadakas andis põhjaliku ülevaate kiriku ehitusest.

Professor Hilkka Hiip ja kunstiajaloolane Anneli Randra rääkisid imelistest maalingutest Ridala kiriku seintel, võrreldes neid Koeru, Põide jt kirikute leidudega.

Ajalookonverentsi lõpetas Jüri Kuuskemaa ülevaatega Maarja-Magdaleenast piiblitlugudes ja tuletas meile meelde patukahetsejate ning elu üle

Ridala kiriku juubelipidustuste tänujumalateenistus.

järelemõttelejate pühaku tähtsust. Konverents paelus põnevate lugude, elavate diskussioonide ja mitte ülearu akadeemilise õhkkonnaga. Otseülekande tegi sellest Kuressaare Pildiraadio.

Päeva lõpetas ansambel Triskele. Tartust kohapeale sõitnud lauljate ja pillimängijate esituses sai teiste lugude hulgas kuulda ka Ridalast pärit rahvaliku viisi-ga kirikulaule. Neli meeshäält ja rahvapillid kõlasid iidse kiriku võlvide all imeliselt.

Reedel tehti ajalugu

Reedel luges 24 inimest 13 tunni jooksul järjepanu ette Villem Grünthal-Ridala regivärsilise raamatu „Püha Rist“. Autor ühendas selles kokku Jeesuse Kristuse elu, rõõmusõnumi kõigist evangeeliu-midest. Ettelugemise mõtte autor oli Raul Tammet, kes otsis lugejad ja jagas materjali nende vahel ära. Kogu ettelugemist vahendas

taas Kuressaare Pildiraadio. Kõik lugejad tegid seda ilmse kaasaelamisega, pakkudes elamust nii neile, kes kohapeal kuulamas käisid, kui ka neile, kes Pildiraadio vahendusel seda esitust jälgisid. Muusik ja helilooja Sirje Kaasik kandis oma osa ette lauldes.

Kogudus pakkus lugejatele suppi, võileibu ja kohvi – see oli meie väike panus sellesse ettevõtmisse. Õhtuhämaruses laulis kirikus ansambel Heinavanker.

Kihelkonnarahva päev

Laupäev oli Ridala kihelkonna rahva päev. Laata pidasime ka kahe aasta eest, kui tähistasime Eesti 100. sünnipäeva. Siis rajati üheskoos kihelkonna õunaaed, milles kasvab 59 noort viljapuud – igal külal oma puu.

Enne laadapäeva avamist esines kirikus Rapla pasunakoor, kes meeleolukalt avas ka laada. Laste rõõmuks oli kohapeal

Ranna rantšo väikeloomadega, vaatamist ja paitamist oli terveks päevaks. Anu Aljaste-Sits juhtis lasteala tegevust. Samas luges ja rääkis lastele põnevaid lugusid Anne Rekkaro.

Laadakauplejad olid kihelkonna küladest. Päeva juhatas Annabel Alemaa, kes kõigilt kauplejatelt väikese intervjuu võttis. Kauplejad said sedasi oma tegevust ja kaupa tutvustada. Ilm oli päikeseline ja parajalt tuuline, et kõigil ikka jaksu oleks.

Päeva lõpetas lustlik ansambel Ämmad. Tuttavaid rahvalikke laule sai kaasa laulda. Kauplejad jäid päevaga rahule, rahvas oli rõõmus. Supi ja grillvorsti müügi-ga kogus kogudus annetusi õunaia heakorratöödeks.

Tänu ja rõõmuga

Juubeliüritused lõpetas tänujumalateenistus, teenisid piiskop Tiit Salumäe, praost Kaido Saak, õpetajad Leevi Reinaru ja Küllike Valk, orelit mängis Lia Salumäe. Muusikalist osa täitis Tallinna Jaani koguduse naiskoor (dirigent Aivi Otsnik), kes andis ka kontserdi. Täna-sime Jumalat selle au, privileegi ja kohustuse eest, mis ta on Ridala kogudusele pannud – hoida ja jagada kirikut ning kasvatada kogudust.

Ridala kirik on seisnud kaheksa sajandit ja meie palvetes on see ikka tähtsal kohal, et meile antaks oskust ja teadmisi, et kirik veel kaua püsiks ning oleks imeline märk ajast ja selle kulgemisest. Sel jumalateenistusel oli kaasa-teenijaid ja osaduses olijaid palju, nii lähedalt kui ka kaugemalt.

Kogu nädala viimane supp ja kohv koos plaadikoogiga ootas Ridala pastoraadi ees lipuväljakul. Kõik said osa ja kõik said tänatud. Emotsiooniga, mida see nädal Ridala mäel andis, saame üle ka pimedaja porise sügise ning jaksame jälle. 2021. aasta pole ju enam mägede taga ja siis on uus suvi, madlipäeva nädal ja kihelkonna laadapäev.

Kroonika

JAANUAR. Kolmekuningapäeva palvus.

VEEBRUAR. Kirikus vabariigi aastapäeva tähistamine piduliku jumalateenistuse, Misjonikoori ja linnapeaga.

MÄRTS. Vaikne paastuaeg (ja koroonaaaja algus).

Aprill. Palvused igal pühapäeval (koroonaaeg kestab).

MAI. Ülestõusmispühad uue altarilnaga (koroonaaaja lõpp).

JUUNI. Toomas Pauli näituse ülespanek kirikus; võidupüha tähistamine palvuse ja võidutulega lõkkeplatsil koos akordionistide, kaitseliitlaste ja grillimisega; restaureerimisest naasis metallpärg.

JUULI. Leeripüha 6 uue koguduseliikmega; juubelinädal.

AUGUST. Balti riikide piiskoppide võõrustamine; Karl Nieleri kõlakausside ja fagotikontsert kirikus; kiriku katusekivide parandamine.

SEPTEMBER. 1944. aasta paadipõgenemise aastapäev ja vastupanuvõitluse päeva palvused kirikus.

OKTOOBER. Tallinna Kaarli koguduse noorteansambli kontsert, sügistalgud kiriku- ja õunaaias.

NOVEMBER. Soojuskiurgurite paigaldamine kirikusse.

DETSEMBER. Koguduse jõululõuna, jõulusünnused.

KOROONAAJAL alanud igapäevased palvused jäid kestma igapäevaste jumalateenistustena.

Ridala kirik on jõuluks valmis

Ridala kogudus taotles kohaliku omaalgatuse programmist toetust, et muretseda kirikusse soojuskiurgurid. 5. novembril jõudiski üheksa soojuskiurgurit Ridala kirikusse.

Uue soojaallika aitas kohale tuua ja kokku panna Ridala kandi külade vanem Kairo Raudkats. Eesmärk on hoida kirik kogu aasta kasutuses ja selleks peab kirik olema soe.

Soojuskiurgurid pühitsetakse 1. advendi jumalateenistusel 29. novembril.

KÜLLIKEVALK

Soojuskiurgur

FACEBOOK

EELK VARBLA PÜHA URBANUSE KOGUDUS

Varbla, Lääneranna vald, 88201 Pärnumaa, tel 553 0045 (õpetaja), 503 7796 (juhatuse esimees), varbla@eelk.ee
Koguduse hooldajaõpetaja Lembit Tammsalu, juhatuse esimees Lea Lehis
IBAN EE321010902000835004 (AS SEB Pank)
Jumalateenistus kuu 1. ja 3. pühapäeval kl 13.30

IN MEMORIAM

Anders Matias Udd (14.02.1958–14.08.2020)

22

HELENA NYLUND

Pirttikylä koguduse liige, Andersi sõber

Meie kallis sõber ja kaasteeline on lahkunud. Anders oli suur Eesti sõber. Ta tegi oma esimese reisi Varbla kogudusse Pirttikylä sõpruskoguduse liikmena 1999. aasta detsembri lõpus koos Ulf Nyholmiga.

Tänu Varbla koguduse liikmete soojale vastuvõtule ja kohalike hoolitsusele tundis Anders ennast sellel esimesel kohtumisel nagu kodus. Järgmise 20 aasta jooksul võttis ta osa paljudest Varbla-reisidest, mida sai kokku kaugelt üle viiekümne. Tihti peale oli ta reisidel autojuhiks, sh meie väikebussi roolis. Anders ostis endale isegi kaubiku, et vajalikud asjad sõpradele Varblasse saaksid veetud. Ka sõbrad Piirsalust, Virtust, Kurnast ja Töstamaalt said osa tema kaubavedudest.

Kui Pirttikylässe tulid küllalised Varblast, lõi Anders ikka kaasa ka toidu valmistamisel, käärts aga käised üles ja kooris kartuleid või võlus meile grilli ääres delikatesse taldrikutele.

Oma kokaoskusi jagas ta Varblaski. 2019. aasta juunis, Lääne

Anders Matias Udd ERAKOGU

praostkonna päeval, askeldas ta grilli juures kogudusemaja õuel.

Anders aitas alati nii asjade toomisel Varblasse kui ka nende sortimisel ja pakkimisel. Tema südames oli Varblal ja selle kandi inimestel eriline koht. Võimalus sõita Varblasse tõi ta näole ikka laia naeratuse.

Me nägime Andersi suurt rahulolu ja südamehõõrde suhtlemisel Varbla sõpradega. Kõik, noored ja vanad pidasid temast lugu. Eriti veel lapsed, kui ta neid

Sõpra mälestades

Anders oli alati meie juurde oodatud. Nii mõnus oli, kui ta külla tulles või meilt minnes meid kallistas. Need olid soojad ja suured kallistused.

Mälestusi Andersist on palju. Panen mõne kirja. Mäletan, kui viimane kord perega Soomes käisime. Tahtsime ükspäev uurida ümbrust. Anders oli see lahke ja armas inimene, kes pakkus ennast meile giidiks. Rääkis meile ümbrusest, inimeste tegemistest, kus kasvatakse tomateid, kus kurke.

Kui midagi osta soovisime, arvas Anders, et tema peaks meie eest maksma. Õnneks saime ilusti kokkuleppele. Tüdrukutel on siamaale alles need poniraamatud (meisterdamise raamatud), mis

Anders neile ostis. Päeva lõpus käisime ujumas. Anders mängis tüdrukutega veesõda ja ujus nendega võidu.

Kui kokku saime, meeldis Andersile kuulata, kuidas tüdrukutel läheb ja millega nad tegelevad. Anders meenutas tihti, kuidas Kerli jäätist söi. Ta ei saanud aru, kuidas saab laps niimoodi jäätist süüa, et põsed ja kõrvid on jäätisega koos.

Mul on hea meel, et Anders jõudis kohtuda ka minu pisikeste kaksikutega. Anders oli alati hea südamega, sooja hingega, rõõmsameelne, abivalmis. Täname sind, Anders, et olemine sinu olemise saanud olla osa sinu elus. Sa jääd alati meie südamesse.

HELINA KAMMA PEREGA

rõõmuga ujuma viis. Lugematu arv kordi pakkisime end lõhkemiseni pungil autosse ja reis Matsi või Varbla randa võis alata.

Rannareisid olid hinnatud ja meeldisid meile väga, ka Andersile, kes mõnuga soojadesse lainetesse viskus. Rand oli tema lemmikpaik.

Reedel, 14. augustil tabas Andersit haigusatakk, mis lõpetas tema maise teekonna. Ta astus meie taevase Isa palge ette oma lemmikpaigast, Varbla rannast.

Meie Varbla pere ridades on nüüd tühi koht. Me mäletame Andersit rõõmu ja tänutundega. Tunneme temast suurt puudust ja olemine tänulikud tema elu eest.

Mõni päev pärast seda kurba sündmust seisime Varbla rannas, meenutasime Andersit ja tema tehtut, jagasime üksteisega meenutusi ja mälestusi koos veedetud aegadest ja koos käidud teest.

Aitäh sulle, Anders, et saime olla osalised sinu tegemistes! Mälestus sinust jääb meiega alati.

EELK VORMSI PÜHA OLAVI KOGUDUS

Hullo küla, Vormsi, 91301 Läänemaa, tel 518 7957, vormsi@eelk.ee
Koguduse õpetaja Ants Rajando, juhatuse esimees Malle Hokkonen
IBAN EE942200221017626557 (Swedbank AS)
Jumalateenistus kaks korda kuus pühapäeviti kl 11

Olevipäeval tähistati pidulikult Vormsi kiriku taaspühitsemise 30. aastapäeva.

MATTIAS TAMMET

23

30 aastat Vormsi kiriku taaspühitsemisest

ANTS RAJANDO

koguduse õpetaja

Tänavu 29. juulil sai täis kolm aastakümnet 1990. aasta olevipäevast, mil kolm piiskoppi taas-pühitsesid saare iidse pühakoja pärast ligi pool sajandit kestnud aega, mil kirik oli lõhutud ja rüüstatud ning koguduse tegevus võõrvõimu poolt keelatud.

Vormsi kogudus ja saare kogukond tähistasid seda koos paljude külalistega piduliku jumalateenistusega olevipäeval. Jutluse pidas piiskop Tiit Salumäe, kaasa teenisid Lääne praost Kaido Saak, Tallinna Rootsi-Mihkli õpetaja Patrik Göransson ja Vormsi koguduse õpetaja. Muusikaga teenisid Lia Salumäe orelil ja kohalik ansambel Talharpajad. Mälestati kõiki, kes on läbi aastasade ehitanud ja hoidnud Vormsi põlist pühakoda. Kogudus on kasvanud ühtehoidvaks pereks,

kus tuntakse rõõmu ühisest jumalateenistusest ja koosolemisest ning võetakse lahkelt vastu uued kogudusse tulijad.

Möödunud kolm aastakümnet on kogudusele olnud ehitamise aeg ka otseses mõttes. Et ajalooline pastoraat hävis Nõukogude okupatsiooni ajal, oleme ehitanud uue kogudusemaja koos kõrvalhoonetega. Uues pastoraadis on saal-talvekirik, ruumid koguduse tegemisteks ja külaliste vastuvõtuks. Ehitamisel on olnud suureks abiks Rekola sõpruskoguduse pikaajaline toetus.

Sel aastal oleme rõõmu tundnud ka teisest kogudusele tähtsast teetähisest – möödus 20 aastat sõprusdome sõlmimisest Soome Vantaa Rekola kogudusega aastal 2000. Sellest ajast on meelde jäänud palju külaskäike, rõõmsaid kohtumisi ja ühiseid tegemisi sõpradega, kellele mõtlemine täidab südame tänulikkusega.

Tulevikku vaadates seisab kogudusel ees vastutusrikas ülesanne. Kiriku taastamisel 1988–1990 töötanud vabatahtlikel ei olnud piisavalt oskusi ja kogemusi, mistõttu nüüd, 30 aastat hiljem, vajab pühakoda taas põhjalikku remonti. Eriti murettekitav on katuse seisukord. Plekkkatuse ühekordsed valtsid on järele andnud, tuulega on katust hakanud paljudes kohtades vett läbi laskma, ohustades kiriku katuse ja talalae puitkonstruktsioone. Katuse remondiga on kiire, sest niiskusest tekkivad kahjustused suurendavad hilisema parandustöö mahtu. Viletsas seisus on ka kiriku välisseinte viimistluskihid. Uue välisviimistlusega saab aga tegelda alles pärast katuse uuendamist.

Loomulikult ei suuda väike kogudus kiriku remonti ise rahastada. Kogudus on taotlenud ja taotleb edaspidigi abi riiklikest programmidest.

Samal ajal on kõigi abi ja annetused pühakoja heaks väga teretulnud.

Kogudusel tuleb tegelda veel ühe kauaks venima jäänud küsimusega. See puudutab sõja ajal Rootsi viidud Vormsi kirikuvara tagastamist. Kuigi juba 2010. aasta olevipäeval kirjutati Vormsi kirikus pidulikult alla kirikuvarade tagastamise ühiste kavatsuste deklaratsioonile, on need ajaloolised varad tänini kodukirikule tagastamata.

Vaadates tagasi 30 aastale tuleb tänuliku meelega tõdeda, et Jumal on Vormsi kirikut ja kogudust hoidnud. Kogudus on tänulik kõigile headele inimestele, kes on nende aastate jooksul olnud abiks meie ühise kalli vara, saare pühakoja ja surnuaia hoidmisel ning korrasdamisel. Kõigele sellele heale mõeldes ja Jumala abile lootes võime üheskoos julgelt tulevikku vaadata.

Oma õpetaja on suur luksus

LEHTE ILVES

Peeter Krall on Nõva kogudust teeninud 10 aastat – esimese, proovijutluse pidas ta praktikandina 14. novembril 2010. Usuteadust läks õppima, kui oli Murrus avavangla direktor. Avavanglas peeti toona kinni seadusrikkujaid, kes ei kujutanud ühiskonnale suurt ohtu ja kes võisid ka vanglast väljas tööl käia.

Teil oli töö ja positsioon, miks otsustasite teha nii suure pöörde?

Ju see oli Jumala tahtmine. Kõik need viis aastat, mil ma usuteadust õppisin, kuulsin oma töökohal juhtkonnalt etteheiteid, miks ma oma aega ebaratsionaalselt raiskan. Usuteadust õppima sattusin spontaanselt, eneselegi ootamatult. Koolis küsiti korduvalt, mis põhjusel on keegi õppima tulnud. Igäihel oli põhjendus, mina näitasin vaid pöidlaga üles Tema poole. Ma ei läinud õppima sooviga saada vaimulikuks. Olin Keila koguduse juhatuse liige ja arvasin, et saan ehk sel viisil juhatusele kasulikum olla.

Õpingute lõppedes küsis Keila koguduse õpetaja, kas ma ei tahaks iseseisvalt proovida, ja viis mind Tiit Salumäe, tollase Lääne praosti juurde. Nädala pärast olin juba koguduse ees, peagi pühitseti mind diakoniks. Teatasin toona kõigile, et diakon on minu lagi, mulle sellest piisab. Õpetajaks pürgida ma ei mõelnud, ka vanuse poolest mitte. 2013 tuli aga Ove Sander jutuga, et olen vales ametis, ja kutsus mind pastoraalseminari. Aasta hiljem pühitseti mind preestriks ja minust sai Nõva koguduse õpetaja.

Kas olete kahetsenud?

Mis loom see on? Ei ole. Olen eluaeg inimestega töötanud. Ka kirikutöö on sama. Enesekindlus on aastatega tulnud. Kui hakkad põhja jalge all tundma, tunned tööst rahuldust.

Mille üle tunnete heameelt?

Kogudusel ei ole kunagi olnud nii pikalt oma vaimulikku, ikka hooldajaõpetajad. Kaisa Kirikal oli kõige pikemalt, kolm aastat.

Alustasin seisus, et koguduse vana juhatuse tahtis ameti maha

Peeter Krall on Nõval teeninud kümme aastat, kahel viimasel aastal oli ta ka Piirsalu koguduse õpetaja. VEIKO VIHURI

Hea lauluhäälega asjalik mees

Peeter Krall on meil pikalt olnud. Peab häid jutlusi, lauluhääli on hea. Kohapeal ta ei ela, see raskesti töö kogudusega, aga muidu asjalik mees. Suvel on meil igal pühapäeval jumalateenistus, õpetaja peab kaks teenistust kuus, mina teised kaks.

Aastaid kestnud kirikuremondi taga on peamiselt koguduse juhatuse esimees Silja Silver. Meil on sisuline töö õpetaja, majandusasjad juhatuse kanda.

Meil on hea kirikukoor. 28. novembril ongi kirikus suur koorikontsert. Koor käis laulupeol. Danguole Tamberg on koorijuht, teeb kooriga palju tööd, harjutab igat fraasi. Väga tore inimene ka!

Elab Dirhamis, töötab Suttlepa vabaajakeskuses.

Meil on kirik keset küla, kirikuüritustel osaleb ka ilmalikke. Suvel on teeliste kirik avatud, palju ekskursioone käib. Remondiraha tuleb projektidest, meil on head projektikirjutajad.

Suvitajaid on palju. Nad osalevad ka kirikuelus. Meile on isegi Tallinna toomkogudusest üle tulnud, sh üks professor, laulab meie kirikukooris. Suvitajad on head annetajad ja kirikuskäijad. Vahel on näiteks Rein Rannap teenistusel.

Oma õpetaja – see oli meil suur luksus!

AINO AARNISTE, jutlustaja

panna. Organisti ei olnud, ise pidin laulma. Jumala õnnistus saatis mind, leidsin imelise organisti (Danguole Tamberg – L. I.), mis ajapikku viis selleni, et Nõval on nüüd oma koor. Juhatuse on olnud tubli, Silja Silver on hea juht. Kiriku taastamine on käinud kaheksa aastat, lõpusirge on käes.

Hea on, et kogudus ei ole väiksemaks jäänud. Stabiilsuse säilitaminegi on probleem. Palju inimesi on ära läinud, aga õnneks on ka mujalt juurde tulnud. Meil on ju palju suvevõõraid.

Kuuldavasti on teil tööjaotus: juhatuse ajab majandusasju, õpetaja asi on vaimulik teenimine.

Nii see on, delegerimine on üks suuremaid kunste. Meil on ülesanded paigas, igaüks teeb seda, milles ta on hea. Et mulle meeldib kätega tööd teha, olen peale vaimulikutöö ka kiriku tarbeks üht-teist nokitsenud.

Elate ise Riisiperes. Kui palju olete Nõva kogukonda sulandunud?

Valla juhtkond on mitu korda vahetunud. Mõne vallavanemaga on suhted olnud väga head, teisega mitte. Kooliga on samuti, praeguse direktoriga pole suhted kiita. Vallaelanikega pean sidet peamiselt interneti kaudu, pean

Peeter Krall

- Sündinud 24. augustil 1951 Tallinnas
- Abielus 1970. aastast, novembris saab sellest 50 a
- Kaks täiskasvanud last. Poeg on ettevõtja Eestis, tütar elab Soomes
- Kõrgharidus. Sisekaitseakadeemia korrektsiooni eriala 2000. a. Metodisti kiriku teoloogiline seminar 2010, pastoraalseminar Uls 2013–2014
- 1990 ristitud koos abikaasaga Keila kirikus
- Nõva kirikuõpetaja 2010–2020

koguduse FB-lehte ja postitan valla lehele teateid. Usun, et inimesed on mind suuresti omaks võtnud.

Kohapeal elamisega on asjad keerulised. Kaks aastat tagasi sai minust ka Piirsalu koguduse hooldajaõpetaja. Kus peaksin siis elama, kelle ligidal? Minu kodust Nõvale on 52 km. 40 minutit ja olen kohal.

Kavatsete Nõva koguduse õpetaja kohalt selle aasta lõpus lahkuda. Miks?

Lähen 1. jaanuarist emeriituuri, teen seda tervise sunnil. Eelmisel talvel oli mul tihti probleeme liturgia ja jutlustamisega, laulmisest rääkimata. Alustan teenistust ja kümne minuti pärast kaob hääli ära. Asi on häälepaaltes, peaksin pool aastat nii elama, et häält ei pinguta. Maakirikus seda teha ei saa, pole võimendust.

Lahkumine ei tähenda Jumala tööpõllult lahkumist. Koguduste teenimise panem maha, aga saan tulevikus vajadusel aidata teisi kogudusi, Keilat vm. Tallinnas Haabersti sotsiaalkeskuses on mul hingehoiurühm, mida olen viis aastat vedanud.

Kuidas kogudus lahkumisteate vastu võttis?

Kogudus selle üle ei rõõmusta, aga nad teadsid mu probleemi. Nad on mind aasta aega näinud vaevlemas. On öeldud, et puhka pool aastat häält ja tule tagasi. Siis aga olen 70. Kui 65aastaseks saamise järel pikendati mu teenimist viie aasta kaupa, siis 70aastasena peaksin igal aastal ühe aasta kaupa pikendust taotlema. Selline on kirikuseadus.